ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 109(5291)
Субота, 22 верасня 2001 года

Кошт у розніцу — 80 руб.

В.І.Стражаў: "Рэформа мае і сацыяльнае напаўненне"

У Рэспубліцы Беларусь на сёння функцыянуе 4686 устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з колькасцю 1524,3 тыс. навучэнцаў. У іх працуюць 132,6 тыс. настаўнікаў. Гэты школьны год адметны ў сэнсе храналогіі часу, ён — прыступка ў новае стагоддзе. Якія адметнасці і заканамернасці ён высвечвае ў адукацыйнай сістэме Беларусі?

Вядома, што ў 2002 годзе пачынаецца новы важны этап рэформы агульнаадукацыйнай школы: пераход базавай школы на 10-гадовы тэрмін абавязковага навучання. Асноўныя напрамкі яго рэалізацыі закліканы вызначыць які мае адбыцца ў лістападзе гэтага года II з'езд настаўнікаў. А адсюль вынікае і тое, што адным з найважнейшых яго прыярытэтаў з'явіцца асэнсаванне дасягнутага ў галіне адукацыі за апошняе дзесяцігоддзе і абмеркаванне стратэгіі яе развіцця ў першым дзесяцігоддзі XXI стагоддзя, паколькі ў працэс рэфармавання паслядоўна ўключаюцца ўсе ўзроўні сістэмы адукацыі.

Рэфармаванне нацыянальнай сістэмы адукацыі ідзе ў адзін з найважнейшых перыядаў развіцця беларускай дзяржаўнасці. Мінулае дзесяцігоддзе – час набыцця рэспублікай суверэнітэту, пошуку шляхоў вырашэння сацыяльна-эканамічных праблем, вызначэння курса на стварэнне сацыяльна-арыентаванай дзяржавы. Зроблены дзяржавай выбар дазволіў пазбегнуць шматлікіх памылак, характэрных для дзяржаў на постсавецкай прасторы, забяспечыў стабільнае функцыянаванне сістэмы адукацыі, набудаваў выверану стратэгічную лінію яе развіцця.

У працяг раней распачатай размовы ў "Настаўніцкай газеце" прапануецца гутарка з Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь В.І.Стражавым пра адукацыйныя надзённасці школы.

— Васіль Іванавіч, праходзіць першы месяц 2001-2002 навучальнага года. Клічуць дзяцей на ўрокі званкі, спяшаюцца настаўнікі, – усё ўвайшло ў звыклае размеранае жыццё. Скажыце, калі ласка, якія адметнасці гэтага навучальнага года?

— Па-першае, 9 верасня адбыліся выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Прыемна адзначыць, што значная большасць грамадзян падтрымала на выбарах нашага першага Прэзідэнта. А гэта значыць, што падтрымала і курс кіраўніка дзяржавы, А.Р.Лукашэнкі, на ўмацаванне развіцця адукацыі, пашырэнне сацыяльных гарантый у гэтай сферы, павышэнне статуса настаўніка.

Па-другое, гэты навучальны год – першы ў XXI стагоддзі.

Па трэцяе, мы як бы "развітваемся" з савецкай школай. Нагадаю, што гэты навучальны год – апошні, калі ў школе вучацца тыя, хто прыйшоў у школу яшчэ ў Савецкім Саюзе.

І падкрэслю, што Беларусь уступіла ў XXI стагоддзе з развітай сістэмай адукацыі, асновы якой былі закладзены ў савецкі перыяд. Такія дасягненні савецкай школы, як даступнасць усіх ступеняў адукацыі, адзінства дзяржаўнага і грамадскага сталі базавымі прынцыпамі развіцця нацыянальных сістэм адукацыі большасці дзяржаў. Аб'яднанне намаганняў у рамках дзяржавы дазволіла забяспечыць увядзенне ўсеагульнай сярэдняй, даступнасць і бясплатнасць прафесійна-тэхнічнай адукацыі, масавую падрыхтоўку спецыялістаў з сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыяй.

У той жа час новыя рэаліі паставілі грамадства і дзяржаву перад неабходнасцю рэфармавання сістэмы адукацыі. Ніколі яшчэ чалавецтва не мела такіх бурных тэмпаў росту, як у апошняе дзесяцігоддзе. Бурны рост ведаў ахапіў усе сферы чалавечай дзейнасці. Па ацэнцы шэрагу вучоных на падваенне аб'ёму ведаў праз дзесяць гадоў спатрэбяцца не гады, а месяцы.

Пад уплывам нарастаючага тэмпу змены ідэй, тыпаў мыслення, спосабаў жыццядзейнасці кардынальна мяняецца месца і роля адукацыі ў грамадстве.

І нарэшце, сёння мы ўпершыню адчулі **"подых дэмаграфічнай ямы"**, у якую ўступаем. Беларускія школы выпусцілі ў 2000-2001 навучальным годзе *каля 160 тысяч* выпускнікоў 9 і 11 класаў, а прыйшло ў школу крыху болей за 100 тысяч. На сёння ў нашай рэспубліцы налічваецца каля 1,5 млн. школьнікаў. Скарачэнне іх колькасці будзе назірацца на працягу наступных гадоў. Перавышэнне выпуску над прыёмам школьнікаў складзе больш чым 50 тысяч.

— Кожны год?

— Так. Колькасць вучняў будзе змяншацца. Праз 7 гадоў у ёй будзе не паўтара мільёна, а дзесьці 1,2 млн. дзяцей. Відавочна, такая сітуацыя прывядзе да прынцыпова новай для нас праблемы, а менавіта – працаўладкавання настаўнікаў. Сёння мы яшчэ шукаем настаўніка, асабліва гэта датычыць сельскіх школ і г. Мінска. У нас пакуль што не хапае спецыялістаў-педагогаў па фізічнай культуры, замежнай мове. Але ўжо цяжка, напрыклад, уладкавацца на працу выпускнікам аддзяленняў і факультэтаў пачатковага навучання педагагічных вучылішчаў і ВНУ. З цягам часу адчувальнай стане праблема працаўладкавання і настаўнікаў базавай школы.

— Гэта азначае, што вялікая колькасць настаўнікаў стане незапатрабаванай. Ім не знойдзецца месца ў школе? Што ж рабіць?

— Праблема будзе абмяркоўвацца на II з'ездзе настаўнікаў. Але ўжо зараз мы можам папярэдне паразважаць, высвечваючы яе сутнасць. Па-першае, трэба думаць над скарачэннем напаўняльнасці класаў. Сёння ўзятая норма для падрыхтоўчага класа – 20, а для першага – 25 вучняў. Аднак колькасць дзяцей у класе пачатковай школы павінна быць не болей за 20. Думаю, што з наступнага года такія нарматывы будуць даведзены да ведама кіраўнікоў школ. Норма напаўняльнасці падрыхтоўчага класа павінна стаць нормай для першага і ўвогуле для класаў пачатковай школы. Праз гэты час мы такія прапановы і да базавай школы.

— Васіль Іванавіч, даўно напрошваецца пытанне і пра класнае кіраўніцтва, якое на сёння, што там хаваць, лічыцца дадатковай нагрузкай да асноўнай працы настаўніка.

— Правільна, але гэта ўжо другое пытанне. Класнае кіраўніцтва павінна быць не нейкім дадаткам, а адным з асноўных заняткаў у школе. Маецца на ўвазе тое, што яно можа залічвацца, напрыклад, як 9 гадзін вучэбнай нагрузкі. Размова, зразумела, ідзе пра буйныя школы.

— Такім чынам, стаўка настаўніка будзе складацца з дзевяці гадзін урокаў і класнага кіраўніцтва?

— Так. У тых настаўнікаў, хто будзе мець класнае кіраўніцтва, гэта будзе складаць стаўку.

Узнятую праблему працаўладкавання настаўнікаў заклікана вырашыць і пашырэнне такіх катэгорый работнікаў, як псіхолаг і сацыяльны педагог.

Далей. Нам трэба працягваць ствараць новыя адукацыйныя цэнтры, новыя ўстановы. Такія, як сацыяльныя прытулкі, цэнтры карэкцыйнай педагогікі...

Лічу, што вырашэнне кадравых пытанняў можна будзе весці і праз перападрыхтоўку, у тым ліку настаўнікаў пачатковай школы. Яны могуць атрымаць новую спецыяльнасць, напрыклад, настаўнікаў замежнай мовы, фізічнага выхавання. Адным словам, нягледзячы на доўгатэрміновасць праблемы мы ўжо ў бліжэйшым будучым зробім захады па яе вырашэнні. Ніхто не апынецца на вуліцы.

— Акрэсленая Вамі сітуацыя больш характэрна для буйных новабудоўляў сталіцы, абласных цэнтраў, дзе гадоў дзесяць-восем школы набіралі па 10, а то і больш класаў, а зараз ледзьве набіраюць па 2-3.

— Вы маеце рацыю.

— Вы гаварылі пра "развітанне" з савецкай школай. Ці нельга спыніцца на гэтым больш падрабязна?

— Зноў паўтару, што ў гэтым навучальным годзе ў апошні клас школы пайшлі тыя вучні, якія пачыналі вучыцца ў 1991 годзе. Над гэтым звычайна не задумваюцца. Аднак факт мае сімвалічны сэнс. З наступнага навучальнага года ў нас не будзе вучняў, якія прыйшлі ў школу ў савецкі час. Гэта падштурхоўвае да разважанняў на пэўныя тэмы.

Менавіта апошнія сем гадоў былі вырашальнымі для таго, каб мы захавалі лепшае, што было ў савецкай сістэме адукацыі. Хаця мы звыкліся з гэтымі дасягненнямі, не заўважаем іх, лічым нормай жыцця.

Па-першае, галоўным дасягненнем цяперашняга часу стала захаванне дашкольнага выхавання і ўвогуле сістэмы адукацыі. Калі з 1990 па 1994 год дзіцячыя садкі скараціліся на 611 устаноў, то з 1994 па 2000 – на 239, што абумоўлена ўжо толькі дэмаграфічнай сітуацыяй.

Па-другое, плата за ўтрыманне дзяцей у дзіцячых садках складае толькі крыху болей як 30% ад выдаткаў на харчаванне.

Па-трэцяе, паказальным у гэтым плане з'яўляецца і той факт, што ўмоў, у якіх вучацца нашы шасцігодкі, не было нават у Савецкім Саюзе. Можна сказаць болей — такіх умоў няма і ў Еўропе, акрамя Даніі і Англіі.

Па-чацвёртае, мы аднавілі сістэму школьнага харчавання. З 1998 года ажыццяўляецца дзяржаўная падтрымка па зніжэнні кошту харчавання школьнікаў з разліку 4% ад мінімальнай заработнай платы ў вучэбны дзень на аднаго навучэнца. Мясцовым адміністрацыям, выканкамам гарадскіх і раённых Саветаў дэпутатаў, міністэрствам дадзена права ў межах сродкаў, накіраваных на зніжэнне кошту харчавання дзяцей, поўнасцю або часткова вызваляць ад аплаты за харчаванне навучэнцаў з малазабяспечаных сем'яў, а таксама іншых школьнікаў. У выніку ахоп гарачым харчаваннем павялічаны з 62,6% у 1998 годзе да 97,5% у 2000 годзе.

Па-пятае, дзяржавай аднаўлена сістэма аздараўлення дзяцей, чаму садзейнічала павышэнне ролі дзяржаўных структур і органаў выканаўчай улады ў правядзенні аздараўленчых мерапрыемстваў і выдзяленні датацый са сродкаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання на іх фінансаванне. Аздараўленне дзяцей разглядаецца як важная форма сацыяльнай падтрымкі сям'і.

Па-шостае, у нас не проста захавана сістэма пазашкольных устаноў, але яна атрымала далейшае развіццё.

Я магу і далей працягваць гэты пералік, але мне здаецца, што і так ужо дастаткова, каб пераканацца ў прыярытэтах сацыяльнай палітыкі дзяржавы.

Усё гэта былі цудоўныя заваяванні савецкага часу, якімі і сёння можна ганарыцца і якія амаль згублены былымі рэспублікамі Савецкага Саюза.

— Такім чынам, з наступнага навучальнага года мы будзем мець кантынгент школьнікаў ад падрыхтоўчага да апошняга класа, якія прыйшлі ў школу незалежнай Беларусі. Адсюль – патрэба асэнсавання таго, як будзе развівацца адукацыя ў нашай краіне?

— Так, 2001-2002 навучальны год, па сутнасці, стаў першай прыступкай XXI стагоддзя. У сувязі з гэтым хацелася б падзяліцца даволі цікавымі, на мой погляд, разважаннямі гісторыкаў.

Ёсць такое паняцце, як гістарычнае, а не каляндарнае вымярэнне часу. Гэта супадае з тымі працэсамі, якія назіраюцца ў адукацыйнай школе. Ёсць шэраг гісторыкаў, якія лічаць, што XIX стагоддзе з гістарычнага погляду пачалося з часу Парыжскай камуны, а скончылася на пачатку першай сусветнай вайны. XX стагоддзе адпаведна закончылася ў 1991 годзе. І вось тут я хацеў бы заўважыць, што жудасныя падзеі 11 верасня ў ЗША бяруць, па сутнасці, таксама пачатак з 90-х гадоў. Менавіта такі падыход больш прадуктыўны да сацыяльнага ўладкавання гістарычных прамежкаў часу. І для адукацыйнай сферы, можна сказаць, XXI стагоддзе бярэ сапраўдны пачатак з першых гадоў мінулага дзесяцігоддзя. Паняцце інфармацыйнай рэвалюцыі, інфармацыйнага грамадства ўвайшлі ў наша жыццё менавіта ў гэтыя гады. Гэта цалкам супадае з тымі працэсамі, якія назіраюцца ў сістэме адукацыі ў нашай краіне.

— Даволі цікавая атрымліваецца храналогія часу. А калі пакласці яе на адукацыйныя з'явы...

— Сапраўды, мы ўжо даволі працяглы час жывём у XXI стагоддзі. Па-першае, рэформа агульнаадукацыйнай школы пачалася фактычна не ў 1998 годзе, а ў пачатку 90-х гадоў, калі з'явіліся новыя тыпы навучальных устаноў, магчымасці варыятыўнасці планаў, дыферэнцыяцыі навучання, што стала рэвалюцыйным крокам у параўнанні з былой савецкай школай і вымагала шукаць прынцыпова іншыя падыходы да ўсталявання школьнай сістэмы адукацыі. Зараз гэта ўжо не заўважна, бо прымаецца за даўно ўсталяванае і забытае.

Паўтаруся, якраз пераход на шматузроўневае навучанне, варыятыўнасць навучальных устаноў і быў першым крокам сённяшняй рэформы. Нагадаю, што менавіта М.І.Дзямчук, які быў у той час міністрам адукацыі, шмат што зрабіў для гэтага.

— Чаму з'яўляецца патрэба ў такіх новых падыходах?

— Па сутнасці, так вырашаліся балючыя праблемы таго часу. Уніфікаваны падыход да навучання быў даволі прыцягальным, бо ўсталёўваў аднолькавы ўзровень засваення ведаў кожным вучнем. Аднак не можа быць абсалютна роўных здольнасцей, наадварот, яны могуць быць абсалютна рознымі. У кожнага ёсць і свае схільнасці. Не ўлічваць такія акалічнасці ўжо проста нельга. Але нельга і сказаць, што ў савецкай школе не рабіліся спробы выправіць сітуацыю. Аднак яны былі толькі спробамі, а не канкрэтнымі мерамі і крокамі вырашэння праблемы.

Паводле дыялектыкі, якая раней вывучалася даволі грунтоўна, форма павінна адпавядаць зместу. Дык вось і раней форма адзінаццацігадовай школы ўжо не адпавядала змястоўнаму напаўненню яе. Але гэта стала відавочным у сярэдзіне 90-х гадоў у сувязі з новымі адукацыйнымі падыходамі. Былая школа таксама вяла да вялікіх перагрузак. І ў той жа час з'явіўся кантынгент дзяцей, якія вучацца ў гімназіях, ліцэях, класах з паглыбленым навучаннем. Пры гэтым нельга заплюшчваць вочы і на тое, што ў новых навучальных установах у чымсьці ёсць адкат ад правільных пастулатаў савецкай школы: роўны доступ да адукацыі і сацыяльная справядлівасць у яе атрыманні.

У сувязі з гэтым падкрэслю, што тое, што мы робім ва ўдасканаленні школьнай сістэмы праз яе рэформу, мае і сацыяльнае напаўненне.

— У чым гэта выяўляецца?

— У навучанні спачатку ў абавязковай дзесяцігодцы, а потым у ліцэйскіх класах, якія, варта падкрэсліць, будуць даступнымі для ўсіх. На апошняй ступені навучання будуць абавязкова ўлічвацца схільнасці і здольнасці вучня. Яна будзе рознай — гуманітарнай, політэхнічнай, фізіка-матэматычнай, агульнаадукацыйнай і інш. Кожнаму даецца магчымасць вучыцца на гэтай ступені.

Такім чынам, мы захоўваем тое, што было зроблена на пачатку 90-х гадоў, але ліквідуем мінусы, якія набылі відавочны выгляд.

— Асаблівую трывогу як у грамадства, так і ў настаўнікаў выклікае перагрузка вучняў, яна набыла маштабы стрымліваючага фактару ў навучанні.

— У працэсе рэформы гэтая праблема будзе знята. Павелічэнне тэрмінаў навучання дазволіла скараціць вучэбную нагрузку ў пачатковай школе. Абавязковы кампанент яе новага базавага вучэбнага плана складае 19-22 гадзіны ў рамках 5-дзённага вучэбнага тыдня. Пачынаючы з 2002-2003 навучальнага года ў працэсе масавага пераходу сярэдняга звяна школы на абноўлены змест і новы тэрмін абавязковага навучання будзе ажыццяўляцца планамерны перавод на 5-дзённы вучэбны тыдзень. Гэта дазволіць у значнай ступені вырашыць праблему вучэбных перагрузак, садзейнічаць умацаванню здароўя дзяцей, іх фізічнаму развіццю.

Аднак нельга чакаць аднамомантнага вырашэння ўзнятай праблемы. У адукацыі ніколі нельга зрабіць нешта імгненна. Пачатая рэформа захоўвае ўсё лепшае, што з'явілася ў папярэднія часы, развівае яго і ліквідуе былыя недахопы.

— Прабачце, Васіль Іванавіч, неяк мне давялося чуць размову дзвюх даволі ўжо сталых жанчын, якія раскладалі па палічках сучасную школу, параўноўваючы яе з мінулай. Выказвалася занепакоенасць тым, што не кожны можа патрапіць у гімназію, хаця ў дзіцяці светлая галава...

— А што вы думаеце, ёсць даволі сур'ёзная пагроза — калі нічога не рабіць, пакінуць школу ў тым выглядзе, у якім яна апынулася, то з цягам часу школа магла б ператварыцца не ў месца навучання для таленавітых і звычайных дзяцей, а ў школы для багатых і бедных. Рэформа якраз і ліквідуе гэтую пагрозу.

— Якім чынам?

— Па-першае, праз абавязковую дзесяцігодку павышаецца агульнаадукацыйны ўзровень усіх.

Па-другое, як я ўжо адзначаў, апошняя ступень 12-гадовай школы становіцца ліцэйскай. Гэтыя класы будуць камплектавацца не па сённяшнім прынцыпе, а па рэальных ведах і схільнасцях вучня: табе падабаецца матэматыка — ідзі ў матэматычны клас, а калі маеш тройку па матэматыцы, ідзі ў гуманітарны ці ў агульнаадукацыйны. Але і тут патрапіш у ліцэйскі клас, які закліканы даць адпаведную адукацыю, дастатковую для паступлення ў ВНУ абранага профілю.

— Васіль Іванавіч, калі я Вас правільна зразумеў, то выходзіць, што базавая школа таксама пераходзіць на пяцідзёнку. Што ж будзе рабіць вучань у вольныя дні?

— З наступнага года пачынаецца вельмі важны этап для айчыннай сістэмы адукацыі — вучні пачатковых класаў ужо рэфармаванай школы пяройдуць у базавую школу, дзе будуць вучыцца ў рэжыме пяцідзёнкі. Паступова да 2008 года ўся базавая школа пяройдзе на 5-дзённае навучанне. У сувязі з гэтым узнікае шэраг праблем, галоўная з якіх — чым павінны займацца ў школе дзеці шосты дзень. Праўда, я ўжо не аднойчы гаварыў пра пяцідзёнку вучэбную і шасцідзёнку школьную.

У гэтым годзе ў нас ужо некалькі тысяч дзяцей у базавай школе вучацца ў рэжыме пяцідзёнкі. Яны пайшлі ў школу з сямі гадоў, у скарочаныя тэрміны скончылі пачатковую школу і сёння ідуць па праграмах 12-гадовай школы, але з 11-гадовым тэрмінам навучання.

Мы павінны зараз вельмі ўдумліва падысці да таго, як выкарыстаць гэты шосты дзень, вельмі важны і для здароўя дзяцей, і для фізічнай загартоўкі, і для выхавання. Адным словам, гэта не простая праблема, і вырашаць яе трэба мудра. Думаю, што два выхадныя дні для школьніка не абавязкова могуць быць здвоеныя, адзін з іх у некаторых месяцах можа прыпадаць і на сярэдзіну тыдня, у некаторых выпадках вучань можа пэўны тэрмін вучыцца і шэсць дзён, а ў вясеннія месяцы мець тры свабодныя ад навучання дні, але ўвесь вольны час ён можа праводзіць у школе. Такія прапановы неабходна абмяркоўваць і рабіць пэўныя захады. Рашэнні павінны прымацца пры сумеснай згодзе бацькоў і настаўніцкага калектыву.

— Васіль Іванавіч, сёння можна пачуць меркаванні пра наданне ўсім агульнаадукацыйным школам статуса гімназій...

— Так, ёсць шэраг прапаноў называць базавую школу гімназіяй. Калі мы выкарысталі для апошняй ступені 12-гадовай школы назву ліцэйскія класы, напоўніўшы яе новым зместам, то чаму нельга базавую школу назваць гімназіяй. Для гэтага ёсць шмат падстаў. Ды і што казаць, новае — гэта добра забытае старое. Узгадаем дарэвалюцыйныя часы: там падобная школа называлася гімназіяй. Ёсць шэраг краін Усходняй Еўропы, якія таксама выкарыстоўваюць гэтую назву для школ з абавязковым навучаннем.

— Што ж стане з сённяшнімі гімназіямі?

— Нічога дрэннага. Яны як былі, так і застануцца, толькі ўвальюцца ў склад астатніх. Аплату працы іншых настаўнікаў мы падцягнем да існуючай у цяперашніх гімназіях. І выкарыстанне гэтай назвы ўжо не будзе ўплываць на профіль навучальнай установы. Што датычыцца яе аўтарытэту і попыту, дык гэта павінна залежыць не ад назвы. Могуць мець месца і сінкрэтычныя назвы кшталту гімназія-ліцэй, якія будуць адпавядаць адукацыйнаму зместу навучання ў такіх установах. Але можна зараз не гаварыць пра гэта падрабязна, таму што на II з'ездзе настаўнікаў будзе размова менавіта і пра такія змены ў школьным уладкаванні. Выказаныя педагогамі прапановы, абмеркаванні будуць узважвацца, аналізавацца і ацэньвацца ў рэчышчы магчымасцей іх ажыццяўлення.

— Школьная адукацыя, як вынікае з нашай размовы, сёння даволі варыятыўная, можна сказаць, шматмодульная. Мабыць, гэта натуральна і заканамерна ў часы школьных пераўтварэнняў. Аднак напрошваецца само сабой пытанне пра забяспечанасць школ падручнікамі...

— Мы ўжо звярнулі ўвагу на тых дзяцей, якія вучацца па 12-гадовай праграме. Менавіта яны ідуць у авангардзе школьнай

(Працяг на 3-й стар.)

У Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы

Мова лічбаў – на дзіва красамоўная

Нібы тая лавіна, жорсткая і няўмольная, дакацілася да нас сацыяльнае сіроцтва, якое нахабна заяўляе пра сябе, лічы, на кожным кроку.

Малюнак, амаль, з натуры. У калегі зацяжарыла дачка — школьніца-старшакласніца. "Віноўнік" (ці не пад прымусам) прапаноўвае ёй руку і сэрца. Бегатня па ўстановах, выпраўленне розных даведак. Шлюб зарэгістраваны. Народзіны. Калега — сам не свой. Одум, пануры. Радасць апанавалі яго. Работа валіцца з рук. Неўзабаве юны муж адмаўляецца ад дзіцяці. Дачушка з'язджае з дому немаведама куды. Калега, яшчэ малады чалавек, з чуйнай душою, узяў клопат над унучкам Іванкам-анёлкам.

Зразумела, яго ўнучку няўцям, што ён трывала прапісаўся ў так званае сацыяльнае сіроцтва. Калега (дзяцюк у джынсах) усіх пераконвае, што выведзе Іванку ў людзі, зробіць усё, каб дзіця, высакамоўна кажучы, усё ж зведала цяпло бацькоўскага дому, не дасць няўмольнаму лёсу пакінуць Іванку па-за грамадствам.

Глядзіш, там зяцёк адумаецца, дачка вернецца з падарожжа па Германіі з поўнай торбай марак, долараў...

Гэта ў лепшым выпадку. А калі дапусціць, што ўсё можа стацца па-іншаму: зяцёк не згадае пра сынка, дачушка міне і Амерыку, а самому калегу трэба будзе думаць толькі пра іншых уласных дзетак — блізнят-пяцікласнікаў.

Нагаруецца тады Іванка...

...З цяжкім сэрцам з'явіўся я ў Грамадскі прэс-цэнтр Дома прэсы на пасяджэнне "круглага стала", тэма якога была акрэслена так: "Сацыяльнае сіроцтва. Заканаўдачы шлях вырашэння праблем". Ведаў: гаворка пойдзе пра сумнае, такі папрок нам, пра сіроцтва дзяцей. І дзе — у нашай краіне.

Галіна Рудзянкова, галоўны інспектар Галоўнага ўпраўлення сацыяльна-выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь размову з супрацоўнікамі СМІ пачала з лічбаў, якія загаравылі на дзіва красамоўна і трывожна. Гэта вам не рапарты пра розныя працоўныя дасягненні, ці асабістая гісторыя якой-небудзь кіназоркі, вядомага выканаўцы безгустоўнай папсы, расказ пра шчаслівы, бясхмарны, творчы шлях да славы, выключнага матэрыяльнага дабрабыту.

Бачу, спахмурнелі калегі, мова лічбаў праняла іх спаўна. Галіна Іванаўна паведаміла, што згодна прынятай устаноўцы дзіцячы дом павінен быць разлічаны на 75 выхаванцаў. А ў нашай краіны на 1 студзеня 2001 года налічваецца 30100 дзяцей-сірот і дзяцей, якія апынуліся па-за апекай бацькоў. А цяпер давайце лічбу 30100 падзелім на 75.

Колькі атрымалася дзіцячых дамоў?

Канешне, Галіна Іванаўна давяла, што адна справа, калі дзеці засталіся сіротамі з-за смерці бацькоў (аварыі, няшчасныя выпадкі і г.д.). Лёс — нічога не зробіш. Дык не, бывае і інакш: калі дзеці пакутуюць, стаўшы сіротамі з-за маральнага выродства бацькоў. Кінулі бацькі іх на волю лёсу (а дакладней — клопаты па выхаванні дзяцей перадалі грамадству), а самі гойсаюць па свеце, ці, як кажуць у народзе, сабакам сена косяць.

Праўда, Г.І.Рудзянкова і ўсцешыла: летась 5207 дзяўчынак і хлопчыкаў былі ўзяты на выхаванне ў сем'і, змогуць адчуць, што ёсць на самой справе сямейны рай.

Заўважаю прыкметнае ўзрушэнне журналісцкай браціі: маўляў, неабходна прымаць тэрміновыя захады, каб працэсы, прычыны агіднай з'явы былі падкантрольнымі.

Галіна Іванаўна супакоіла публіцыстаў: паведаміла, што супрацоўнікі Мінадукацыі Рэспублікі Беларусь задзейнічаны ў падрыхтоўцы заканадаўчых актаў, якія закліканы больш дакладна і аператыўна вырашаць пытанні шлюбу і сям'і.

Кожную лічбавую інфармацыю (з адпаведным каментарыем) праціла думка пра тое, што міністэрства не толькі вывучае, аналізуе сітуацыю з так званым сацыяльным сіроцтвам, але і прымае меры як па ўтаймаванні маштабаў з'явы, так і па недапушчэнні, папярэджанні яе.

У практыку ўводзяцца новыя формы, сістэмы сацыяльных педустаноў. Сітуацыя вымагае гэтага. Так, няблага зарэкамендавалі сябе сямейныя дзіцячыя дамы, якія даволі эфектыўна ратуюць дзяцей ад сіроцтва, хоць і не нішчаць іх горкую долю дарэшты.

Вельмі да месца было сказана, што сямейныя дзіцячыя дамы, прытулкі спрыяюць і пэўнай працоўнай занятасці. Так, дзяржава матэрыяльна заахвочвае тых, хто ўсынаўляе, удачарае маленькіх сірот, прымае іх у сем'і, тым, хто вядзе сямейны дзіцячы дом, выплочвае стаўку педагога другой катэгорыі, кваліфікуе дадатковыя клопаты як працоўны стаж.

А чаго варта стварэнне сацыяльна-педагагічных цэнтраў. Летась і пазалетась было арганізавана 60 дзіцячых прытулкаў. Дадайце сюды 22 сацыяльна-педагагічныя цэнтры ў сістэме органаў адукацыі і амаль столькі ж (20) у сістэме Міністэрства сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь.

Галіна Іванаўна прывяла факт з практыкі асветнікаў Рагачоўскага раёна. Тут здолелі справу паставіць так, што толькі двое дзяцей пайшлі ў інтэрнат, а ўсе іншыя сіроты знайшлі прытулак у сем'ях — значыць, зведаюць і адчуюць цяпло бацькоўскага дому.

А ці можна выкарыстаць пэўныя напрацоўкі замежных калег у справе папярэджання сацыяльнага сіроцтва? Так. Пэўны кантакт, па словах Галіны Іванаўны, наладжаны ў гэтым кірунку з педагогамі, адпаведнымі службамі ў Расіі, Швецыі, Вялікабрытаніі. Дарэчы, ёсць дамоўленасць з англійскімі калегамі, наконт абмену вопытам у практыцы ўладкавання ў сем'і хворых дзяцей.

Медыцынскі аспект сацыяльнага сіроцтва закранула галоўны педыятр Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь Ірына Мітрашэнка. У прыватнасці, Ірына Уладзіміраўна звярнула ўвагу журналістаў на тое, як біялагічныя сіроты намаганнямі медыкаў праходзяць рэабілітацыю ў спецыялізаваных установах, маюць магчымасць паступова ўключыцца ў паўнакроўнае жыццё грамадства.

Зразумела, дзяржава ў сувязі з сацыяльным сіроцтвам мае і пэўныя выдаткі. Якраз на гэтым засяродзілася на пасяджэнні "круглага стала" прадстаўніца Міністэрства сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лісоўская.

Формы ільгот, памеры матэрыяльнай, дзяржаўнай дапамогі тым, хто апякуецца сіротамі, — паведаміла Аляксандра Васільеўна, — будуць як удасканальвацца, так і павялічвацца. Найперш на гэта скіроўвае прэзідэнцкая праграма "Дзеці Беларусі".

Уладзімір НОВІК.

Рэгіянальная адукацыя

Брэсцкая вобласць

На старце новага тысячагоддзя

Своеасаблівы аналіз адукацыі правяла ЮНЕСКА дзесяць гадоў назад. Адна з паралеляў такая: тэмпы змены тэхналогій апераджаюць змену работнікаў. І трэба не проста павялічваць веды, а развіваць здольнасці. Рэформа ясна абазначыла, што школа будучага — гэта школа думкі, школа развіцця, школа максімальнай варыятыўнасці. І размова наша з "галоўным настаўнікам" вобласці начальнікам упраўлення адукацыі Брэсцкага аблвыканкама Яўгенам Шляжко менавіта пра ход рэформы.

— Як пралог да гутаркі, Яўген Мікітавіч, колькі ж школьнікаў і "пэтэвэшнікаў" увайшлі першага верасня ў класы і кабінеты ў гарадах і вёсках Брэстчыны?

— За парты ў школах селі 230 тысяч вучняў. А ў прафтэхвучылішчы на першы курс прыйшла дзевяць тысяч выпускнікоў базавых і сярэдніх школ. Практычна пытанне стаіць пра тое, каб усе падлеткі пасля дзявятага класа прадоўжылі вучобу або ў школьным класе, або ў ПТВ, або ў сярэдніх спецыяльных навучальных установах. На гэта мы зарыентавалі ўсіх кіраўнікоў установ і органаў адукацыі. І работа ідзе па ўладкаванні лёсу кожнага юнака і дзяўчыны. Аналагічна — і па выбары шляху моладдзю, якая ўжо завяршыла сваю школьную "адысею". У полі нашага зроку — практычна кожны ўладальнік атэстата адзінаццацігадовай школы: трэба дапамагчы ім адаптавацца ў новай сітуацыі па-за сценамі школы. Дапамагчы знайсці або сваё месца ва вышэйшай навучальнай установе, або працу на вытворчасці.

А на змену ім, што пайшлі са школы, зноў прыйдуць у падрыхтоўчыя класы малышы. Дарэчы, у рангу вучня, які пачынае трэцяе тысячагоддзе, будуць сёлета 92 працэнты ўсіх дзяўчынак і хлопчыкаў гэтага ўзросту, што жывуць на Брэстчыне. Лічба гэтая блізкая, як бачым, да аптымальнай. Характэрны штрых: улічваючы юныя гады малышоў, мы стараемся, каб гэтыя вучні-пачаткоўцы займаліся ў будынках дзіцячых садкоў. Цяпер пяцьдзесят сем працэнтаў шасцігодак прыйдуць менавіта ў дашкольныя дзіцячыя ўстановы, дзе — з улікам узросту — можна лепш арганізаваць для іх і вучэбны працэс, і адпачынак, і гульні, і аздараўленне. Таму базу садкоў выкарыстоўваем максімальна. Толькі там, дзе гэтай магчымасці няма, дзеці вучацца непасрэдна ў школе. Але і ў гэтым выпадку імкнемся стварыць той патрэбны для малышоў камфорт, калі ёсць месца і для вучобы, і для правядзення вольнага часу.

Памяшканняў хапае. І тут сваю ролю адыграла — і яшчэ адыграе — дэмаграфічная сітуацыя. У бліжэйшыя пяць гадоў колькасць вучняў па вобласці скароціцца прыкладна на трыццаць тысяч. Ужо сёлета дзяцей менш у падрыхтоўчых і пачатковых класах. Гэтая тэндэнцыя будзе прасочвацца, паўтаруся, і ў наступныя гады. Асабліва ў Брэсце: у падрыхтоўчых класах праз пяць гадоў за парты сядзе на сорак працэнтаў вучняў менш...

— Па мадэлі дванаццацігадовай школы ўжо даўно працуюць сельская Арэхаўская сярэдняя школа Кобрынскага раёна і дзве гарадскія — брэсцкія № 26 і 28. У іх, калі можна так сказаць, — своеасаблівая дзяржава ў дзяржаве. Тут стараюцца і спрабуюць працаваць па-новаму. Як ідуць сёння справы ў першапраходцаў? Якія добрыя элементы іх вопыту мы возьмем на ўзбраенне?

— Як вядома, задума заключалася ў тым, каб гэтыя піянеры адукацыі правяралі эксперыментальныя планы, праграмы, рэжым пяцідзёнкі... Тут шліфуюць і новыя падручнікі, якія потым будуць выкарыстаны ў масавай дванаццацігадовай школе. Вельмі важны аспект, і тут вялікую работу правялі самі настаўнікі і супрацоўнікі нашага інстытута павышэння кваліфікацыі. Яны ўдзельнічалі ў рэспубліканскіх групах, якія фарміравалі праграмы па прадметах і класах. І трэба сказаць: адукацыя палепшыцца ў перспектыве з іх першымі вельмі вартымі падручнікамі. Яны, натуральна, нараджаліся ў паскораным тэмпе, і, безумоўна, без недахопаў там не абышлося. Галоўны вынік у тым, што на выхадзе: навукоўцы распрацоўвалі, настаўнікі дапамагалі ўдасканальваць. Ды і паліграфія — карты, табліцы — таксама была прыемнай. За некалькі гадоў абмен вопытам дасць і ўсё астатняе. Я ўпэўнены, што ўсе настаўнікі-эксперыментатары даюць ім станоўчую ацэнку.

Другі важны момант — праблема перагрузкі. Рэформа заклікана вырашыць яе. У трох названых школах — пяцідзёнка. Натуральна, павелічэнне тэрміну вучобы на год і скарачэнне рабочага тыдня на дзень — ужо элемент зніжэння інтэнсіўнасці інтэлектуальнай працы. Але павінен сказаць, што праблема і сёння застаецца вострай. Камень спатыкнення не трэба шукаць далёка. Школьныя праграмы не заўсёды ўзгадняюцца з вучэбнымі планамі. І даводзіцца ў сціслыя тэрміны вывучаць вялікі аб'ём матэрыялу. Відаць, не абысціся без карэкціроўкі праграм — асабліва базавай школы. Яны, вядома, маюць закончаны цыкл, але я лічу, што сам змест іх павінен быць зарыентаваны на практыку. Каб выпускнік дзявятага мог выкарыстоўваць веды, скажам, па фізіцы або хіміі ў рэальным жыцці, кім бы ён ні стаў, — гуманітарыем або інжынерам або кім-небудзь яшчэ.

На сёння па-ранейшаму ў рэжыме пяцідзёнкі будуць вучыцца толькі шасцігодкі і вучні пачатковых класаў. А вось, калі ў жыццё ўступіць дванаццацігодка для тых, хто пойдзе ў класы другой ступені, тады і гэтыя дзеці пяройдуць на такі рэжым вучобы.

І тут яшчэ адзін штрых. Сёлетняя восень стане стартам вялікай вучобы для тых настаўнікаў, якія прыйдуць у 2002 годзе ў чацвёртыя класы. Бо тут ужо будзе не адзін, а шмат педагогаў-прадметнікаў. Ім трэба дапамагчы падрыхтавацца да гэтай падзеі з улікам усіх іншасцей і асаблівасцей новага вучэбнага працэсу. Такім чынам і ў школьных метадычных аб'яднаннях на месцах, і ў абласным інстытуце павышэння кваліфікацыі тэма гэтая ўвесь час будзе на парадку дня.

— Усякая праца атрымлівае, як прынята, ацэнку. Мяркуючы па ўсім, дыяпазон ад "адзінкі" да "пяцёркі" ў школьных дзённіках — гэта малы дыяпазон. Што вы скажаце наконт пра адну навінку — дзесяцібальную сістэму адзнак, на якой ужо працуюць не толькі на тых трох эксперыментальных пляцоўках, пра якія ішла гаворка, але і ў іншых нашых школах?

— Бадай, лепш за ўсё прынялі менавіта гэтае новаўвядзенне. Новую сістэму мы ўвялі практычна ў кожным раёне: "сямёркі" і "дзесяткі" прыносяць ужо дадому вучні дваццаці школ. У прынцыпе, у абсалютнай большасці настаўнікі, і самі вучні, і бацькі задаволены такой дзесяцібальнай сістэмай. Таму шэраг прычын. Раней настаўнік не мог паставіць, скажам, паміж "2" і "3" або паміж "3" і "4", а іх трэба было ацэньваць як мага дакладней. Цяпер дыяпазон новай шкалы дасць настаўніку магчымасць больш аб'ектыўна вызначыць узровень падрыхтоўкі свайго выхаванца па тым ці іншым прадмеце, ступень засваення той ці іншай канкрэтнай тэмы. Так што з гэтага навучальнага года мы прапанавалі педагогам — па жаданні — перайсці на гэтую сістэму. І з першага верасня яшчэ частка школ падключылася да эксперыменту.

— Што паказаў за гэтыя гады вопыт шматварыянтнасці? Што асабіста вы, Яўген Мікітавіч, прымаеце не вагаючыся?

— Сама ідэя дыферэнцыяцыі набліжае вучня да строгага ўліку яго індывідуальных асаблівасцей. Па сутнасці, гэта аптымальны варыянт: ён дае магчымасць максімальна рэалізаваць сябе кожнаму вучню, уключанаму ў працэс дыферэнцыяванага навучання. Найбольш масава ён праходзіць у старшых класах. Тут цяпер з улікам сваіх схільнасцей і магчымасцей займаюцца ўжо больш паловы вучняў — пяцьдзесят два працэнты падлеткаў. Гэта, перш за ўсё, новыя тыпы навучальных устаноў — ліцэі і гімназіі, школы з паглыбленым вывучэннем некаторых прадметаў, профільныя класы. Усё гэта дазваляе і на фінішы пры паступленні ў ВНУ быць больш канкурэнтаздольным. Сёлета ва універсітэты і інстытуты прынята 90 працэнтаў выхаванцаў чатырох нашых ліцэяў і дваццаці трох гімназій. Высокі ўзровень і сярод выпускнікоў школ з паглыбленым вывучэннем прадметаў і профільных класаў.

Наша асаблівая задача ў гэтым накірунку — сельскія школы. Бо ва ўмовах вёскі складана адкрываць ліцэі і гімназіі, ствараць профільныя класы, таму што многія сельскія школы невялікія, — гэта аб'ектыўная цяжкасць. Але мы і тут спрабуем розныя варыянты. Скажам, у Луніцы ёсць ліцэй, дзе вучацца ўсе жадаючыя з сяла. А летась адкрыў дзверы Івацэвіцкі ліцэй. Тут ёсць два інтэрнаты, дзе жывуць і вучацца хлопцы і дзяўчаты з вёсак гэтага рэгіёна. Акрамя таго, ёсць у сельскіх школах класы ліцэйскія і гімназічныя, хаця іх пакуль не так многа, як хацелася б. Цікавы варыянт дыферэнцыяцыі, які атрымаў шырокае распаўсюджанне ў Брэсцкім раёне. За кошт гадзін школьнага кампанента ўвялі элементы профільнага навучання.

У сяла ёсць яшчэ адзін канал для атрымання павышанай адукацыі. Мы ўпершыню ў рэспубліцы пайшлі на эксперымент па стварэнні профільных вучэбных груп у прафтэхвучылішчах. Цяпер іх называюць ліцэйскімі, а прыходзяць туды выпускнікі дзявятых класаў з тых і іншых сельсаветаў. Вывучаюць глыбей, чым іх равеснікі ў гэтай навучальнай установе. Першапраходцамі тут былі брэстаўчане з вучылішча № 231, дзе рыхтуюць спецыялістаў для лёгкай прамысловасці і аператараў ЭВМ. Сёння на Брэстчыне 37 груп, дзе здольныя і цікаўныя выхаванцы-"пэтэвэшнікі" атрымліваюць павышаны ўзровень агульнаадукацыйнай падрыхтоўкі. І правяраюць яго на "справе": яны становяцца пераможцамі рэспубліканскіх і абласных алімпіяд, часта займаюць прызавыя месцы ў конкурсах рэспубліканскага маштабу. Часам іх датэрмінова залічаюць у ВНУ як пераможцаў. Як бачым, практыка гэтая сябе апраўдала, і вопыт атрымлівае "геаграфію": сёлета такіх профільных груп будзе больш. Цяпер якраз ідзе іх канчатковае камплектаванне.

— Мы неяк плаўна перайшлі да партрэта ПТВ на старце новага тысячагоддзя.

— Сёння прафтэхвучылішчы не кожны пазнае — настолькі імклівa адбываецца трансфармацыя ўсёй сістэмы. Літаральна за апошнія тры-чатыры гады тут узніклі новыя тыпы навучальных устаноў. Да нядаўняга часу ў нас было восем вышэйшых ПТВ, а цяпер ствараюцца прафесійна-тэхнічныя каледжы і ліцэі. З гэтага навучальнага года да двух такіх каледжаў на Брэстчыне — Высокаўскаму, дзе рыхтуюць спецыялістаў сельскай гаспадаркі, і Брэсцкаму гандлёваму — прыбавіцца трэці, Кобрынскі. Гэта новы статус былога вышэйшага вучылішча выяўленчага мастацтва і народных мастацкіх промыслаў. За два апошнія гады ў прафесійныя ліцэі ператвораны Ганцавіцкае вучылішча № 157 сельскай гаспадаркі, баранавіцкае з машынабудаўнічым профілем, лунінецкае вучылішча прыборабудавання і брэсцкае, якое вядзе падрыхтоўку кадраў для лёгкай прамысловасці.

Усе гэтыя новаўвядзенні ў самых падыходах да прафесійна-тэхнічнай адукацыі, змяненне статуса ПТВ і зместу навучання, безумоўна, паднялі іх прэстыж. Першая прыкмета: у абсалютнай большасці навучальных устаноў сістэмы былі конкурсы. Колькасць жадаючых прадоўжыць тут навучанне вельмі вялікая. Яшчэ некалькі гадоў назад мы вырашалі праблему, як правесці набор у будаўнічыя ПТВ, а сёння ў Брэсцкім вучылішчы колькасць заяў перавысіла план прыёму, і на ўсе будаўнічыя спецыяльнасці тут быў конкурс. Гэта красамоўна гаворыць пра аўтарытэт навучальных устаноў сістэмы ў вачах выпускнікоў і іх бацькоў. Сітуацыя "будзеш дрэнна вучыцца — пойдзеш у ПТВ", якая не так даўно панавала ў грамадстве, цяпер пераломлена. І гэта ўсцешна.

— Ці будуць цяпер наваселлі? Фінансы, як і факты, — упартая рэч...

— Нягледзячы на ўсе праблемы, школьны званок празвінеў першага верасня ў новым будынку сярэдняй школы ў Драгічынскім раёне. Наваселле тут справяць настаўнікі і вучні сяла Новая Папіна. А крыху пазней спецыялісты здадуць у эксплуатацыю сярэднюю школу ў вёсцы Сеўрукі Баранавіцкага раёна. Сем класных пакояў прыбавіцца ў Стытычаўскай сярэдняй школе на Піншчыне, дзе завершана прыбудова. Пашырыць свае плошчы і сярэдняя школа № 1 у Давыд-Гарадку. Парадуюцца спартсмены і балельшчыкі вёскі Мінькавічы Камянецкага раёна: тут школьнікі атрымаюць новую спартыўную залу. Як бачым, у розных рэгіёнах у наш складаны час дзяржава будуе для дзяцей — для сваёй уласнай будучыні.

— Званок у першы раз, але па-іншаму, не за парту, пакліча і педагогаў-навічкоў. Пазнаёмце нас з тымі, хто і сёння абраў гэтую няпростую прафесію.

— Да нас ВНУ, каледжы, вучылішчы накіравалі 1136 сваіх выхаванцаў. На момант нашай размовы да працы ўжо прыступілі 926 маладых настаўнікаў, і яны ўсё яшчэ прыбываюць і прыбываюць. І ўсё-такі іх яшчэ не хапае: сям-там замежныя мовы, фізічнае выхаванне, матэматыку і фізіку будуць весці педагогі-пенсіянеры і выдатнікі-старшакурснікі ВНУ. Але ў цэлым вобласць наша практычна перайшла на "свае" кадры, якія мы рыхтуем у мясцовых педагагічных навучальных установах. Тут, дарэчы, таксама ёсць прыемная навіна: Пінскае педвучылішча ператворана ў педагагічны каледж. Ён будзе рыхтаваць спецыялістаў для работы з дзецьмі ў дашкольных установах — выхавацеляў са спецыялізацыяй па замежных мовах і фізвыхаванні, настаўнікаў пачатковых класаў, педагогаў-арганізатараў, сацыяльных педагогаў і лагапедаў для дзіцячых садкоў.

Інтэрв'ю вяла Ада АРХІПАВА.
Брэст. ("Заря").

Гомельская вобласць

Францыя стала бліжэй

У Жлобіне з'явілася навучальная ўстанова новага тыпу. Школе № 8 прысвоены статус лінгвістычнай гімназіі.

Па словах яе дырэктара Валянціны Белавусавай, у школе ўжо тры гады назад у некаторых класах уводзілі вывучэнне другой мовы. Так што вопыт работы ў гэтым накірунку ёсць. Акрамя таго, вучні пастаянна ўдзельнічаюць ва ўсіх франкамоўных фестывалях, якія арганізуюцца пасольствам Францыі ў Беларусі.

З дапамогай асацыяцыі "Аркад" школа ўжо тры гады сябруе з жыхарамі французскага горада Шамальер, якія аказваюць гуманітарную дапамогу ў выглядзе дапаможнікаў і падручнікаў. Паколькі раней ніякага адбору не было, у школу прыходзілі ўсе дзеці раёна — гімназічныя класы адкрываліся паступова. Сёння ёсць 6 гімназічных класаў: 3 пятыя і па адным класе сярод шостых, сёмых, восьмых. Сёлета таксама не было спецыяльнага адбору дзяцей. Хаця па існуючаму Палажэнню аб гімназіях прыём дзяцей павінен праводзіцца на конкурснай аснове. Для таго, каб паступіць у гімназію, неабходна будзе здаць экзамены. А паколькі ў гэтай школе французская мова вывучаецца з першага класа, то дзецям, якія раней не вывучалі гэтую мову, будзе аказана дапамога.

У гімназіі дзеці не проста будуць вывучаць некалькі замежных моў. Прадугледжваецца паглыбленае вывучэнне ўсіх моў, у тым ліку рускай і беларускай. Сёлета з 48 працэнтаў дзяцей, што паступілі ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, 41 працэнт вучыцца ў лінгвістычных ВНУ, пераважна ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце.

Алена СМІРНОВА.
("НЮАНС+").

Гродзенская вобласць

Агеньчык радасці ў вачах

Настаўнік — гэта не проста прафесія, гэта лёс. Кімсьці сказаная фраза стала крылатай. А яе трапнасць, бадай, зможа пацвердзіць уласным жыццём кожны добрасумленны педагог са стажам.

Лёсам прафесія гэтая стала і для Ірыны Іосіфаўны Навасаднай - настаўніцы пачатковых класаў, якая амаль два дзесяткі гадоў працуе ў сярэдняй школе № 13 Гродна. І як сама жартуе, прайсці непрыкмечанай у тым мікрараёне, дзе размешчана родная школа, удаецца рэдка. Як, бывае, ні спяшаешся дадому, а сустрэнеш былога вучня або яго бацькоў і з радасцю пачынаеш размову. Ды і тэлефон сваёй першай настаўніцы ведаюць многія дзеці. Вельмі часта звоняць тыя, хто нядаўна быў яе вучнямі, добрымі навінамі дзеляцца выпускнікі, якія сталі студэнтамі, а нядаўна патэлефанавала мама былой вучаніцы і запрасіла на вяселле: прыходзьце, Ірына Іосіфаўна, дарагім госцем у нас будзеце! Вядома ж, цёпла на сэрцы: не забываюць першую настаўніцу, значыць, удзячныя за працу, за цярпенне, за любоў.

— А любоў да дзяцей у нашай прафесіі вельмі важная. Малыцы такія чуйныя, іх салодкімі словамі не захопіш. Толькі шчырае, сумленнае стаўленне і павага да маленькага чалавека маюць тую сілу, якая зблізіць дарослага і дзіця, зробіць іх сябрамі і супрацоўнікамі, якія захоплена робяць агульную важную справу, — расказвае Ірына Іосіфаўна.

Яе словы падмацоўваюцца вынікамі канкрэтнай працы. Напрыклад, усе дзеці апошняга выпуску, а быў ён два гады назад, скончылі пачатковую школу на чатыры і пяць. Цяпер у Ірыны Іосіфаўны другакласнікі, і свой першы клас яны таксама закончылі паспяхова. Калі ж прыйшлі канікулы і трэба было развітвацца на лета, дзеці, абступіўшы настаўніцу, расплакаліся. І якой яркай была нядаўняя сустрэча напярэдадні верасня!

— Агеньчык радасці свеціўся ў вачах усіх маіх дзетак. Аптымізму настаўніка менавіта яны не дадуць вычарпацца ніколі, — гаварыла Ірына Іосіфаўна.

А яе думку прадоўжыла калега, настаўнік матэматыкі Марына Уладзіміраўна Зданкевіч. Да гэтага яна вучылася ў БДУ, потым у аспірантуры. Цяпер ужо восьмы год працуе ў школе. Аказалася, што бліжэй Марыне Уладзіміраўне не навука, а практычная работа педагога.

— Прыйшоўшы ў школу, я зразумела, што гэта маё. Мне падабаецца быць з дзецьмі і вучыць іх таму, што я сама люблю — матэматыцы.

Выкладае М.У.Зданкевіч свой прадмет у профільных эканамічных класах. Яе выхаванцы годна прадстаўлялі школу № 13 на раённых і абласных прадметных алімпіядах, сёлета яны завявалі тры прызавыя месцы ў раёне і вобласці. А выпускнікі эканамічнага класа гэтым летам зноў даказалі, што ўзровень іх ведаў высокі і трывалы. Семнаццаць з дваццаці шасці адзінаццацікласнікаў паступілі менавіта на спецыяльнасць "эканоміка", астатнія выбралі іншыя прафесіі, але экзамен па матэматыцы здавалі ўсе.

Слухаючы аповеды гэтых двух абаяльных, захопленых сваёй працай жанчын, падумалася: колькі ж сіл духоўных і фізічных неабходна педагогам, каб аддана служыць аднойчы выбранай справе. Напэўна, нездарма сапраўднага настаўніка нярэдка называюць адналюбам, бо з прафесіяй гэтай, калі яна ад Бога, не расстаюцца насуперак нават самым сур'ёзным жыццёвым абставінам.

— Сапраўды, часам здзіўляешся, адкуль сілы бяруцца? — гаворыць Ірына Іосіфаўна. — Бо не толькі ў школе з вучнямі заняты. Дадому прыйдзеш: планы, сшыткі, новая літаратура — нічога на заўтра не адкладзеш. Ды і без новых ідэй, распрацовак сёння ніяк нельга.

Марына Уладзіміраўна ў знак згоды ківае галавой:

— Столькі новых тэхналогій, але ж усе іх трэба, як кажуць, праз сябе і сваіх вучняў прапусціць, адпрацаваць. Кнігі, метадычныя матэрыялы не заўсёды адпавядаюць запытам, таму проста неабходна дадатковая індывідуальная работа. Напрыклад, я рыхтую свой дыдактычны матэрыял, добра, што ёсць камп'ютэр і ён сур'ёзна дапамагае ў працы.

А яшчэ, як сказала І.Навасадная, у іх сярэдняй школе № 13 сур'ёзная ўвага ўдзяляецца вучобе кадраў. Школа педагагічнага майстэрства, школа прафесійнага росту — гэта аб'яднанні, дзе вопытныя педагогі дзеляцца са сваімі калегамі ўдалымі напрацоўкамі, практычнымі парадамі, новымі ведамі. Паспяхова адпрацаваны ў школе і важны працэс пераемнасці пачатковай школы і яе сярэдняга звяна.

— Дзеці любяць сваю трынаццатую, — падсумоўвае Ірына Іосіфаўна, — і гэта вельмі дорага для нас!

Жанна ЯНЧЭЎСКАЯ.
("Гродзенская праўда").

Упершыню не студэнткай, а майстрам-выкладчыкам электратэхнічных дысцыплін прыйшла ў Добрушскае прафтэхвучылішча Жанна Цімафеева (на здымку), якая скончыла з чырвоным дыпломам Буда-Кашалёўскі агракаледж.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Магілёўская вобласць

У навучальных установах Магілёва шмат робіцца для паляпшэння адукацыйнага працэсу. Мы папрасілі начальніка ўпраўлення адукацыі Магілёўскага гарвыканкама Тамару Анатольеўну Бараноўскую расказаць пра бліжэйшыя планы на будучае і пра дасягненні ў галіне адукацыі, якія з'яўляюцца асаблівым гонарам.

Ідзе стваральная работа

— З гэтага года наша работа пойдзе пад дэвізам "У XXI стагоддзе з годнай адукацыяй", — з энтузіязмам падтрымала тэму размовы Тамара Анатольеўна. — Гэта не выпадкова. Час няўмольны, і рэчаіснасць дыктуе свае законы. Ва ўмовах імклівага навукова-тэхнічнага прагрэсу дзеці павінны валодаць асабліва добрымі ведамі.

Трэба адзначыць, што адукацыя — гэта адна з галін, якая не была разбурана ў краіне. Мы ў XXI стагоддзе ўваходзім з вучнямі, якія маюць усё неабходнае для таго, каб атрымаць годную адукацыю. Нягледзячы на цяжкасці, якія ўзнікаюць пры любым стваральным працэсе, мы ідзём па шляху пашырэння сеткі агульнаадукацыйных школ. Робіцца гэта для таго, каб задаволіць запыты абсалютна ўсіх катэгорый дзяцей. Галоўным чынам пры гэтым улічваецца іх узровень развіцця.

Для таго, каб дапамагчы дзецям хутчэй адаптавацца, вырашыць тую або іншую праблему асабістага характару, у школах створаны і паспяхова дзейнічаюць сацыяльна-псіхалагічныя службы.

Вырашыць праблему занятасці пасля школы дапамагаюць такія пазашкольныя ўстановы, як цэнтр пазашкольнай работы "Руно". Тут дзеці могуць знайсці занятак па інтарэсах, пашырыць свой кругагляд.

Для тых, хто жадае займацца спортам, — спартыўныя секцыі. Адна з іх — зала боксу — адкрыта ў мікрараёне Саламенка. Гэта важная падзея для дзяцей, што жывуць тут, і для іх бацькоў.

Што да ўвядзення ў строй новых навучальных устаноў, то асабліва "ўраджайным" аказаўся 2000-2001 навучальны год. Мы адкрылі шэраг навучальных устаноў. Сёлета таксама спадзяемся зрабіць падарунак нашым дзецям. Нядаўна прынята рашэнне гарвыканкама аб адкрыцці цэнтра карэкцыйна-развіццёвага навучання і рэабілітацыі. Ён вельмі патрэбны гораду, таму што асноўная задача цэнтра — гэта адаптацыя ў грамадстве дзяцей з адхіленнямі ў псіхафізічным развіцці.

Усім даўно ўжо вядома, што дзяцей, якіх нельга навучаць, няма. Напрыклад, у Барысаве і ў Бабруйску такія цэнтры ўжо ёсць, і эфект ад іх работы выдатны — дзеці змяняюцца літаральна на вачах. Яны там вучацца пісаць, лічыць, чытаць. Знаходзяць сяброў, што таксама немалаважна. Словам, ідзе актыўная стваральная работа, прычым пры самай гарачай падтрымцы старшыні Магілёўскага гарвыканкама Міхаіла Краснова.

Алена ДУМАНСКАЯ.
("Веснік Магілёва").

Слова за транспартам

Утрыманне неперспектыўных малакамплектных школ на Магілёўшчыне ў шмат разоў перавышае нарматыўнае. Якасць жа навучання дзяцей ніжэйшая, чым у школах, дзе створана кабінетная сістэма, ёсць добрыя майстэрні, фізкультурныя залы і поўны штат спецыялістаў. Пастаўлена задача арганізаваць бесперабойны падвоз больш як трынаццаці тысяч дзяцей з сельскай глыбінкі ў гэтыя паўнацэнныя школы.

Што саграве сэрцы падлеткаў

Для прафесійнай адукацыі падлеткаў з праблемамі развіцця ў вобласці створана дваццаць пяць спецгруп у прафтэхвучылішчах, а таксама адзінаццаць цэнтраў карэкцыйна-развіццёвага навучання і рэабілітацыі.

Трэба адзначыць, што на Магілёўшчыне ўпершыню ў рэспубліцы створаны Цэнтр прафесійнай рэабілітацыі інвалідаў на базе ПТВ № 70, якое стала эканамічным прафесійна-тэхнічным каледжам. А дакладней, тым цёплым домам, які саграе сэрцы падлеткаў, адкрывае ў іх незвычайныя здольнасці і нават таленты. Вы б толькі пабачылі таго прыгожага плюшавага далмацінца, якога стварылі ўмелыя рукі дзяцей, якія даручылі дырэктару каледжа Алегу Бахановічу ўручыць гэты сувенір на абласной педагагічнай канферэнцыі старшыні аблвыканкама Барысу Батуру.

Дарэчы, выступаючы на жнівеньскай педагагічнай нарадзе, Барыс Васільевіч гаварыў пра неабходнасць адкрыцця ў Магілёве, ды і ў іншых гарадах, фірменных магазінаў, дзе б тавар юных умельцаў заняў належнае месца. Тавар жа гэты сапраўды эксклюзіўнай, ручной работы. Зроблены, як кажуць, з душой. Словам, варты ўвагі. У тым ліку і грошай, якія ў наш рыначны час неабходны каледжу, ды і падлеткам прыемна адчуць радасць прызнання свайго майстэрства ў грашовым выражэнні.

Удалы дэбют

Працэс закрыцця дзіцячых дашкольных устаноў, які шпарка ішоў у дапрэзідэнцкі перыяд, утаймаваны. З 587 дзеючых у вобласці дзіцячых садкоў 462 знаходзяцца пад фінансавай апекай дзяржавы. Павялічваецца колькасць комплексаў "школа-сад", дзе арганізуецца якасна новае выхаванне і адукацыя сельскіх дзяцей. Пяць гадоў назад адбыўся дэбют першага такога комплекса, а сёння іх ужо 68.

Малышам — клопат і ўвага

Надзейна дзейнічае сістэма спецыяльнага выхавання дзяцей з некаторымі асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. Такія малышы акружаны асаблівай увагай і клопатам у спецыяльных дашкольных установах, у 44 спецгрупах агульных дзіцячых садоў, а таксама ў 17 дашкольных пунктах карэкцыйна-педагагічнай дапамогі.

Пры дасягненні школьнага ўзросту ў такіх дзяцей з'явілася магчымасць выбару навучальнай установы. І не толькі спецыяльных школ або школ-інтэрнатаў, але і навучання ў дамашняй абстаноўцы. Яны могуць сёння займацца ў спецыяльных класах, створаных у агульнаадукацыйных школах. Сёлета дзеці з адхіленнем ў развіцці сядуць за парты сямідзесяці дзевяці спецыяльных класаў і ста шасці класаў інтэграванага навучання. Акрамя гэтага, у васьмідзесяці школах будуць дзейнічаць пункты карэкцыйна-педагагічнай дапамогі.

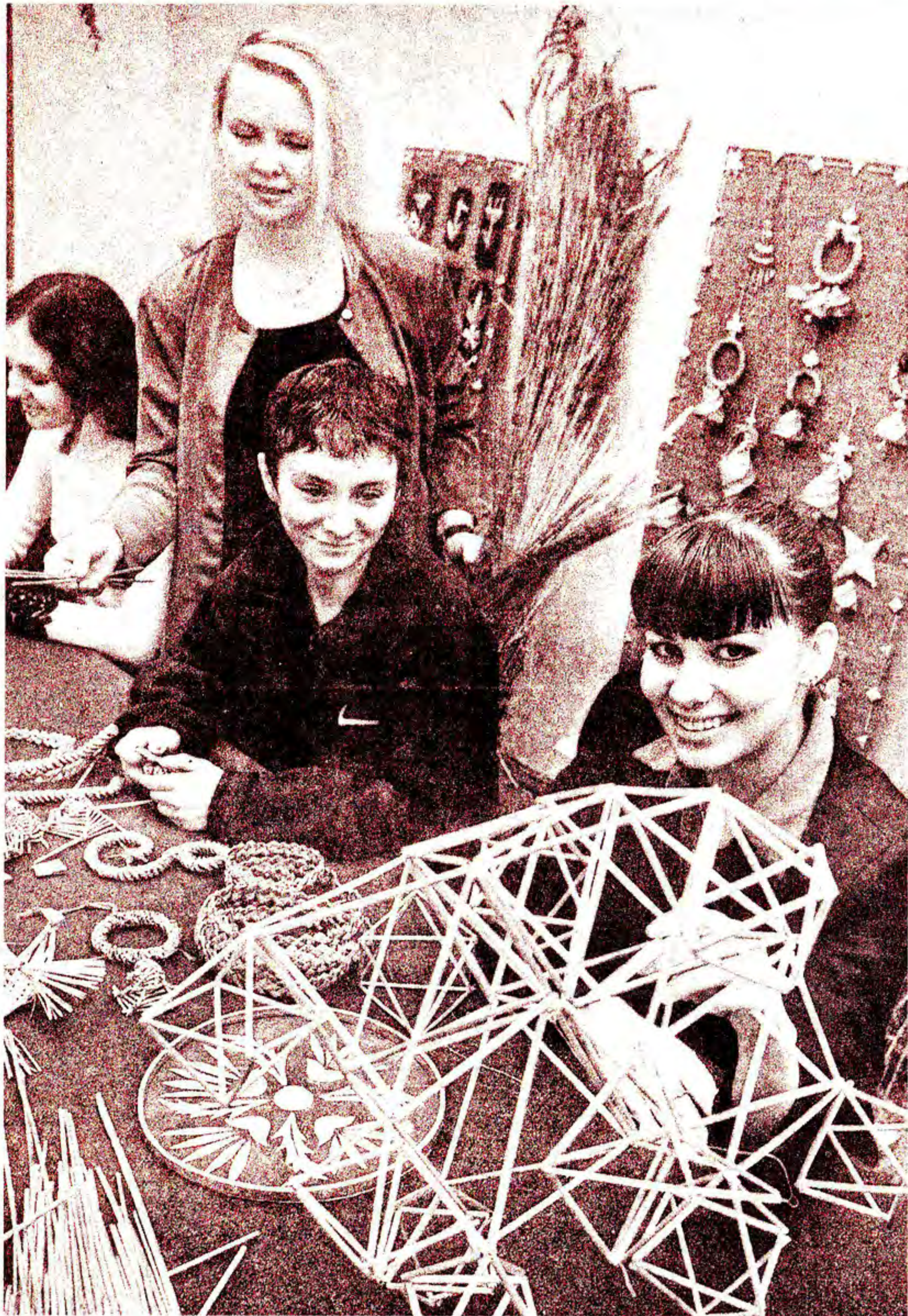
Уладзімір БАРДЗІЛОЎСКІ.
("Могилевские ведомости")

Старонка падрыхтавана па матэрыялах мясцовага друку.

Ёсць такая ўстанова

...Пра школу, якая вучыць прыгожа зарабляць грошы

Па вялікім рахунку галоўная мэта школы — выхаваць людзей, здольных вырашаць свае праблемы самастойна, навучыць іх быць канкурэнтаздольнымі ў гэтым няпростым свеце, дзе амаль усё цяпер падпарадкоўваецца рынкавым адносінам. Мэта адна, а шляхоў да яе ажыццяўлення — мноства. Можна выбіраць па сваім гусце...

Тут вышываюць нават хлопчыкі

"Дзесяць гадоў таму, калі школа толькі будавалася, мы з цяжкасцю ўяўлялі сабе, што ж атрымаецца з нашых задумак", — успамінае намеснік дырэктара па эстэтычным цыкле мінскай школы № 197 Алена Уладзіміраўна Кошчына. А меркавалася стварыць школу з эстэтычна-фізкультурным ухілам, якая будзе вучыць сваіх дзяцей прыкладной творчасці і здароваму ладу жыцця.

Сёння ўжо можна сказаць, што навучанне (на сур'ёзным узроўні) народным рамёствам стала адметнасцю 197-й школы. Гэта цяжка сабе ўявіць, але ў 197-й вышываюць нават хлопчыкі. Канечне ж, іх ніхто не прымушае. У школе сёння існуе шмат накірункаў дэкаратыўна-прыкладной творчасці: фларыстыка, кераміка — ганчарная і скульптурная, габелен, мастацкая выцінанка, батык, саломапляценне, фрывалітэ... Малышы асабліва любяць кераміку. Старэйшыя дзеці з задавальненнем ткуць габелены, займаюцца фларыстыкай — з фантастычным цярпеннем падклейваюць слой за слоем высушаныя травы, каб стварыць аб'ём на намаляваным пейзажы, выбіраюць патрэбныя адценні... Выклікае здзіўленне, як перайначваюцца на такіх занятках дзеці са спартыўных класаў. Няўрымслівыя непаседы гадзінамі з захапленнем возяцца з глінай, літаральна выпястоўваючы свае маленькія рукатворныя шэдэўры. Дзеці, асабліва маленькія, часта яшчэ не могуць раскрыць, выявіць сябе з дапамогай мовы: яны мала чыталі, няма патрэбнага слоўнікавага запасу. На гэтых жа занятках адсутнасць вопыту і патрэбных слоў не замінае — наадварот! — дапамагае пераадолець звычныя (для дарослага) межы і рассунуць рубяжы таго, што мы называем Рэчаіснасцю, выявіць сваё падсвядомае (а можа — надсвядомае?) яе разуменне... Магчыма, заняткі мастацтвам дапамагаюць прыбраць бар'ер паміж паўсядзённай свядомасцю і шматмернай звышсвядомасцю яшчэ не вядомых нам куточкаў розуму? Інакш цяжка растлумачыць дзіўнае ўражанне, якое калі-нікалі ўзнікала ў мяне пры позірку на штосьці, зробленае дзіцячымі рукамі: скульптуру, батык, малюнак... Уражанне, што людзі толькі прыкідваюцца такімі, якімі мы бачым іх кожны дзень, прыкідваюцца, што забыліся на неперауўзыйдзеную мудрасць, якая схаваная ў іх падсвядомасці, што яны толькі робяць выгляд, што не заўважаюць, як падобныя кроплі дажджу на россыпы дыяментаў, а гукі музыкі — на кроплі дажджу...

Прышчэпка ад беднасці і адзіноты

У музеі, які створаны ў школе (справа, адразу ля ўвахода), вісіць габелен з нейтральнай назвай "Аўтапартрэт". Рэзкія рысы, ламаныя вуглы, пранізлівыя колеры, закрытыя вочы — усё дыхае экспрэсіяй і адначасова выклікае адчуванне ўнутранай дыстанцыі. Твар, замкнёны сам у сабе... Потым мне сказалі, што гэта работа Юлі К., у якой незадоўга перад тым памерла маці і якая на нейкі час сапраўды замкнулася ў сабе, пагрузіўшыся ў бездань простатакі касмічнай адзіноты. Добра, што гэтая дзяўчынка ўжо ўмела нешта рабіць сваімі рукамі. Менавіта дзякуючы вачам і пальцам, якія самі сабою падбіралі колеры і ніткі, яе вопыт адзіноты трансфармаваўся сродкамі мастацтва ў твор, у якім хоць і адчуваецца боль, але боль, ужо ўраўнаважаны адбіткам гармоніі, "пераплаўлены" ў прыгажосць. Нездарма псіхолагі прыйшлі да высновы, што творчасць лечыць душэўныя пакуты, адбіраючы ў іх адмоўную энергію і ператвараючы яе дзівосным чынам у мастацтва.

...Робяць дзеці і ўпрыгожванні для сваіх аднакласнікаў-"артыстаў". Плятуць з саломкі галаўныя ўборы для ўдзельнікаў танцавальнага ансамбля. Спевакам са школьнага хору падарылі вытанчаныя карункавыя каўнерыкі, сплеценыя ў тэхніцы фрывалітэ, зрабілі прыгожыя заколкі для валасоў. Вучаць іх усяму гэтаму спецыялісты (сярод іх ёсць і члены Саюза мастакоў) па сваіх уласных аўтарскіх праграмах. У школе няма традыцыйнага вучэбнага выхавання — гэтага адзін дзень у тыдзень старшакласнікі займаюцца мастацкай працай. Самыя лепшыя з іх пасля заканчэння школы атрымліваюць пасведчанні з правам весці мастацкія гурткі ў дашкольных або пазашкольных установах.

Трэба зазначыць, што вучні 197-й школы маюць магчымасць не толькі развіваць свой эстэтычны густ і фантазію. Па сутнасці, яны навучаюцца мастацкаму рамяству, якое з'яўляецца своеасаблівай прышчэпкай ад беднасці, таму што дае магчымасць чалавеку выжыць пры любых умовах і зарабіць сабе на кавалак хлеба, прычым зарабіць прыгожа. Некаторыя экспанаты са школьнага музея было б не сорамна размясціць нават у экспазіцыі Мастацкага салона, што знаходзіцца на праспекце Скарыны...

Канешне, адміністрацыі школы хапае клопатаў з пошукамі матэрыялаў. Патрэбны ніткі для габеленаў, гліна, фарбы, эмаль, саломка, дрэва... Дырэктар школы (В.А.Лагацкая) звязваецца з прадпрыемствамі: мінскім "Керамінам", баранавіцкім і мінскім камвольным камбінатам. Асабліва многа дапамагае школе радашковіцкі завод "Белмастацкераміка" (дырэктар М.А.Кладаў). Але клопаты, якія потым даюць такую аддачу, прыемныя.

Залатыя рыбкі з "Залатога пеўніка"

"Спявайце заўсёды і ўсюды — гучна, ціха альбо самі сабе, са словамі альбо толькі мелодыю, гледзячы па абставінах. Спявайце, калі вам цяжка і балюча — стане лягчэй. Спявайце, калі вам радасна — даўжэй працягнецца радасць. Напявайце, робячы дамашнія справы. Калі на вас крычыць начальства і вы ледзь стрымліваецеся, паспрабуйце спяваць самі сабе — і вам удасца пазбегнуць стрэсу. Спявайце хорам — і вы спасцігнеце радасць стасункаў". Не ведаю, хто гэта сказаў, але сэнс у гэтых словах, здаецца, ёсць. І дзеці таксама інтуітыўна, адчуваюць гэта. Можа, таму яны так любяць спяваць. У 197-й школе не адмаўляюць у гэтым нікому, нават тым, у каго няма, здавалася б, ніякіх для гэтага дадзеных. У школе ёсць два хоры — "Залаты пеўнік" (для самых маленькіх — шасцігодак) і "Гукі музыкі" (для больш старэйшых). У цябе няма слыху, няма голасу — да пабачэння. Гэта будзе для яго такім ударам! — гаворыць А.У.Кошчына, якая з'яўляецца і кіраўніком хору. — Я звычайна ў такіх выпадках кажу: я цябе бяру ў хор, але ты будзеш толькі вучыцца спяваць, а на канцэртах будзеш слухачом". Бывае, што адбываюцца зрухі, і каардынацыя паміж слыхам і голасам у дзіцяці паляпшаецца. І тады яно нават можа выступаць на канцэрце, напрыклад, спяваць сярэднія ноткі, а пры верхніх — быць, як сказала Алена Уладзіміраўна, "рыбкай, якая толькі адчыняе роцік". Затое дзіцячы гонар выратаваны, яго натуральнае жаданне пець з сябрамі задаволена! Хіба гэта не важней, чым проста навучанне нотнай грамаце?! У 197-й мне расказалі гісторыю адной песенькі (а можа, дзяўчынкі, гэта не важна). Тую песеньку трэба было не проста праспяваць, а разыграць цэлую сцэнку, у цэнтры якой была вельмі непрыступная дзяўчынка, якой адзін хлопчык хацеў паднесці партфель. Сталі шукаць выканаўцаў. Як ні дзіўна, лепш за ўсё пры адборы песеньку выканала дзяўчынка, якая ў звычайным жыцці была вельмі скаванай. Прайшло некалькі рэпетыцый, і гэтую дзяўчынку стала не пазнаць: закамплексаваная Папялушка стала абаяльнай і ўпэўненай у сабе прынцэсай. Падобна амаль на казку, але тое, што песня разнявольвае чалавека, — даўно вядома.

* * *

У гэтым навучальным годзе школа наладзіла супрацоўніцтва з факультэтам народнай культуры БДПУ імя М.Танка. Школьныя і універсітэцкія выкладчыкі пабывалі на педсаветах адзін у аднаго і прыйшлі да высновы, што 197-я і універсітэт — знаходка адзін для аднаго. Студэнты будуць праходзіць на базе 10-х педагагічных класаў школы практыку, а школьнікі атрымаюць магчымасць слухаць новыя спецкурсы, напрыклад, "Гісторыя народных рамёстваў", "Гульні народаў свету" і інш., а пасля здачы адзінага экзамена лепшыя вучні стануць студэнтамі гэтага факультэта.

Святлана СУБОЦІНА.

НА ЗДЫМКАХ: адзінаццацікласніцы вучацца працаваць з саломкай (выкладчыца Ж.В.Несцерава); працы вучняў.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Музейная педагогіка

...Я прыйду сюды яшчэ абавязкова

Вельмі шкада, што ў наш час так шмат дзяцей знаходзяцца ў дзіцячых дамах, школах-інтэрнатах для дзяцей-сірот і іншых падобных установах. Яшчэ горш тое, што большая палова гэтых дзяцей — сіроты пры жывых бацьках. Суцяшае толькі, што дзяржава, як добрая маці, узяла ўвесь клопат пра гэтых дзяцей на свае плечы.

Адным з такіх прытулкаў для тых, хто яшчэ не можа сам аб сабе паклапаціцца, стала Дзівінская школа-інтэрнат для дзяцей-сірот.

Выхаванцаў тут шмат. І ў кожнага свой характар, свае звычкі і захапленні. Педагагічны калектыў стараецца задаволіць гэтыя дзіцячыя патрэбы і пажаданні. Тут працуюць спартыўныя секцыі, арганізавана работа гурткоў — харавога, макрамэ, разьбы па дрэве і інш.

Аднойчы я выпадкова апынулася ў школьным этнаграфічным музеі (зайшла наведаць свайго знаёмага шасцікласніка Дзіму Квaснікава, які быў там на занятках у гуртку). І ўзрадавалася такой выпадковасці. Бо ўбачыла тут тое, што прымусіла мяне ўзяцца за паперу і ручку, каб расказаць пра ўбачанае.

А экспанаты ў музеі могуць зацікавіць любога наведвальніка — і старога (каб успомніць былое), і малога (каб даведацца, як было даўней). Ёсць тут гліняныя гаршкі і міскі, сявенька і гарнец з саломы, адзенне розных часоў і прызначэнняў. У адным куце стаіць высокі ложак з шыкоўнай посцілкай і дзвюма вялікімі, як гара, падушкамі, пастаўленымі "рогам". (Так некалі было модна.) Такія багатыя ложкі павінны былі быць у кожнай дзяўчыны, што была на выданні. У другім куце стаіць сапраўдная беларуская печ. Не памятаю, ці ёсць такі экспанат нават у абласным краязнаўчым музеі. У ёй ляжаць дровы, стаяць абсмаленыя чыгункі. Здаецца, варта толькі чыркнуць запалкай, і праз колькі хвілін закіпіць у чыгунках наша смачная беларуская бульба. А потым гаспадыня выграбе чапялой з печы вуголле і пасадзіць туды пірагі, якімі пачастуе потым гасцей. Для іх тут пастаўлены доўгія сталы, а каля іх — лавы, пакрытыя саматканымі посцілкамі. А пакуль тут праводзяцца заняткі гуртка і ўрокі.

Усё гэта багацце трэба самому ўбачыць, каб зразумець, якую вялікую работу зрабіла настаўніца беларускай мовы і літаратуры Марыя Пятроўна Шышук і яе гурткоўцы. Ужо з таго, з якой зацікаўленасцю і задавальненнем яна расказвае пра свой музей і пра рэчы, якія там знаходзяцца, можна зрабіць вывад, колькі часу, сілы і душы ўклала настаўніца ў яго арганізацыю і работу. А як яна радуецца кожнай новай маленькай знаходцы, новаму экспанату!

У этнаграфічным гуртку "Крынічка" займаюцца 15 хлопчыкаў і дзяўчынак. Дзеці рознага ўзросту, але ўсіх іх аб'ядноўвае вялікая зацікаўленасць да роднага краю, да яго мінуўшчыны. Гэта іх рукамі зроблены ўсе надпісы, адпрасаваны ўсе фартухі і ручнікі, вычышчаны ўсе гаршчочкі і гладышы.

Вялікую дапамогу ў стварэнні музея аказалі дырэктар школы Мікалай Іванавіч Здановіч і настаўнік працы Дзмітрый Іванавіч Шышук.

Адчуваецца, што ўся школа жыве гэтым музеем. Напрыклад, не паспелі мы ўвайсці туды, як у дзверы прасунулася галава хлапчука класа трэцяга ці чацвёртага:

— Марыя Пятроўна, у мяне старыя грошы ёсць, — з задавальненнем паведамляе ён і дастае з кішэнькі скамечаныя паперкі. — Я ў бабулі ўзяў.

— Дзякую! Пакладзём твае грошы сюды, у кухонную шафу. Сюды некалі раней часта хавалі грошы, — гаворыць настаўніца.

Мой знаёмы Дзіма спрабаваў нешта тлумачыць мне, хоць ён гуртковец пачынаючы і сам пакуль мала пра што ведае... А вось дзве дзяўчынкі з 9 класа разам з настаўніцай мне паведамілі, што сёлета "Крынічка" працуе па тэме "У спадчыну роднага краю", што з сабранага матэрыялу аформлена 15 альбомаў: "Легенды і паданні роднага краю", "Народныя святы і абрады", "Мясцовыя гульні" і іншыя. Гурткоўцы тры гады прымалі ўдзел у экспедыцыі "Наш край", дзе займалі прызавыя месцы, узнагароджваліся граматамі і дыпломамі.

Кажуць, што за мяжой вельмі беражліва адносяцца да будынкаў і прадметаў побыту, якімі карысталіся іх продкі. Мне здаецца, што Дзівінская школа-інтэрнат для дзяцей-сірот у гэтым накірунку працуе не горш.

...Звініць званок. Марыя Пятроўна ідзе на чарговы ўрок, каб расказваць дзецям пра родны край, яго людзей і багацці. І гэты ўрок будзе праводзіцца ў этнаграфічным музеі. А я са шкадаваннем пакідаю гэты цудоўны асяродак культуры. Але наведаюся сюды яшчэ абавязкова.

Вольга ГРЫГАРУК,
настаўніца-пенсіянерка,
Кобрынскі раён.

В.І.Стражаў: "Рэформа мае і сацыяльнае напаўненне"

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

рэформы, і для іх напісаны новыя падручнікі. Падручнікі ўжо ёсць, у наступным годзе нам прыйдзецца толькі дадрукаваць іх пэўную колькасць. Гэта азначае, што для кожнага навучальнага года 12-годкі трэба будзе толькі растыражаваць тыя падручнікі, па якіх будуць вучыцца дзеці новай школы. У адукацыйныя ўстановы яны будуць паступаць да мая, што дазволіць настаўнікам пазнаёміцца з імі, правесці адпаведную перападрыхтоўку і пусціць у "вытворчасць".

— Больш за 300 агульнаадукацыйных школ сёння апрабіруюць 10-бальную сістэму ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў навучэнцаў. Яна і ў наступным годзе застанецца эксперыментальнай?

— Нам трэба рыхтавацца да канчатковага пераходу на 10-бальную сістэму ацэнкі. Два апошнія гады паказалі, што яна працуе, мае перавагі перад традыцыйнай сістэмай ацэнкі і пачынае карыстацца, калі можна так сказаць, попытам і ў настаўнікаў, і ў вучняў, і ў бацькоў. Па сутнасці, гэта тая сістэма ацэнак, якую мы ведаем паўстагоддзя, калі настаўнікі выстаўлялі тры з мінусам, тры з плюсам, чатыры з мінусам і г.д. Прапанаваная сістэма ацэнак лагічна працягвае такую практыку, надае ёй класічную аформленасць і лагічную ўпарадкаванасць.

Пераход на 10-бальную сістэму дазволіць вырашыць праблему дыферэнцыраванага падыходу да ацэнкі вучэбнай дзейнасці школьнікаў, павысіць матывацыю вучняў, актывізуе выкарыстанне сучасных формаў, метадаў і сродкаў кантролю за паспяховасцю. Да гэтага пытання мы яшчэ раз вернемся на з'ездзе.

— Можна чакаць і пераводу ўсіх ВНУ рэспублікі да 10-бальнай сістэмы ацэнкі ведаў абітурыентаў на ўступных экзаменах будучага лета?

— Так, а з наступнага навучальнага года 10-бальная сістэма ацэнкі ўсталюецца ва ўсіх навучальных установах рэспублікі — ад школы да ВНУ.

Такая методыка ацэнкі выконвае і сацыяльную функцыю, бо справядлівая ацэнка ведаў і ўменняў вучня фарміруе ў будучага грамадзяніна пачуццё сацыяльнай справядлівасці і годнасці, што не заменіш ніякімі выхаваўчымі мерапрыемствамі.

— Васіль Іванавіч, адзінае тэсціраванне, якое праводзілася ў гэтым годзе, таксама атрымае далейшае развіццё?

— У мінулым навучальным годзе ўжо былі праведзены адзіныя дзяржаўныя экзамены — выпускныя ў школе і адначасова ўступныя ў ВНУ. Гэтай праблеме будзе прысвечаны спецыяльны выпуск "Настаўніцкай газеты", дзе і пойдзе падрабязная гаворка пра яе сутнасць. Аднак хачу падкрэсліць, што ў гэтым бачым адзін з галоўных шляхоў далейшага развіцця формаў кантролю ведаў, уменняў і навыкаў навучэнцаў. На працягу пяці гадоў будзе вырашана пытанне аб тым, каб тры цэнтралізаваныя тэсты-экзамены залічваліся пры паступленні ў ВНУ, а чацвёрты, профільны, экзамен праводзіўся самой ВНУ.

— Прабачце, у адной з перадач на расійскім тэлебачанні рускі пісьменнік з сусветным імем А.Салжаніцын крытычна выказаўся пра тэсціраванне.

— Падзяляю настрой мною вельмі паважанага пісьменніка. Але магу сказаць адно: выніковае тэсціраванне павінна заняць сваё месца ў айчыннай адукацыйнай сістэме як адзін з метадаў кантролю ведаў навучэнцаў. Гэтым забяспечваецца дасягненне максімальнай аб'ектыўнасці і захоўванне прынцыпу справядлівасці пры ацэнцы ўзроўню падрыхтоўкі. А ўвогуле трэба, канешне, памятаць — не адукацыя пад тэсціраванне, а тэсціраванне пад адукацыю.

— У апошнія дні жніўня ў Расійскай Федэрацыі актыўна і плённа абмяркоўваліся праблемы адукацыі. Гаварылася пра шляхі рэфармавання агульнаадукацыйнай школы, матэрыяльнае стымуляванне працы настаўніка, павелічэнне яго заробку. Аднак выказвалася меркаванне пра адтэрміноўку пераходу на 12-гадовае навучанне, неабходнасць эксперыментальнай праверкі гэтай ідэі. Ці азначае гэта, што расійскія калегі адклалі рэформу школы ў скрыню?

— Міністэрства адукацыі Расіі прапанавала зрабіць пераход да 12-гадовай школы за 5 гадоў. Калі б такое рашэнне было прынята, то першы выпуск расійскай дванаццацігодкі прыпаў бы на 2006 год. У нас жа першы выпуск рэфармаванай школы адбудзецца ў 2010 годзе, пры тым, што пачалі мы працу ў 1998 годзе.

Можна падлічыць, што ў нас пераход на 12-годку цягнецца адпаведную колькасць гадоў — 12, а не так, як прапаноўвалі зрабіць у сябе расіяне. Вось супраць хуткіх тэмпаў рэфармавання школы і выступіла грамадства. Але яшчэ два гады назад я падкрэсліваў, што такі пераход да 12-гадовага навучання практычна немагчымы. У гэтым пераканаліся цяпер і ў Расіі. Як мы, па сутнасці, пачыналі эксперыментаванне?. З чатырохгадовай пачатковай школы для шасцігодак. З 2001-2002 навучальнага года пачатковая школа ў Расіі становіцца толькі чатырохгадовай. І яны пачынаюць эксперымент з пятым годам навучання, як мы гэта рабілі ў 1998 годзе. Шчыра сказаць, расіяне цалкам паўтараюць наш шлях пераходу на 12-годку. Але па прычыне таго, што яны пачынаюць эксперыментаваць і з апошнімі трыма класамі, то плануецца скараціць тэрміны пераходу да новай школы да 9 гадоў. Першы масавы выпуск 12-гадовай школы ў Расіі прыпадзе, такім чынам, на 2010 год, што цалкам супадае з нашымі тэрмінамі. Падкрэсліваю, не эксперыментальны выпуск, а масавы. У нас з 1998 года ідзе эксперыментальнае апрабіраванне новай базавай школы. І з 2002 года мы пераходзім на новую структуру абавязковай 10-гадовай школы. Як бачым, расіяне ў гэтым навучальным годзе робяць тое, што мы рабілі тры гады назад.

Трэба ўзгадаць і той факт, што Украіна з гэтага года пачала 12-гадовы шлях пераходу на 12-гадовую школу. Першы выпуск рэфармаванай школы ў іх адбудзецца ў 2013 годзе.

— Параўнайце, калі ласка, памеры аплаты працы настаўніка нашага і расійскага.

— Вельмі ўнушальнай выглядае працэнтная лічба будучага (у снежні 2001 г.) павелічэння заробку настаўніка ў Расіі — ажно на 80 %. Аднак мала хто ведае, што ў ліпені сярэдняя заработная плата настаўніка ў Расіі складала меней за 50 долараў, тады як у нас яна складала 82 долары. Калі ўлічваць прагрэсію павелічэння заробку настаўніка ў нас да канца года, то яна павінна скласці больш за 100-доларавы эквівалент. Бачыце: у гэтым напрамку расійскаму ўраду яшчэ шмат і шмат прыкладаць намаганняў, каб дасягнуць нашага ўзроўню.

— Якія задачы стаяць перад адукацыяй у наступным дзесяцігоддзі?

— На сёння мы маем стратэгічныя напрамкі развіцця адукацыі рэспублікі. Пра гэта не раз гаварыў Прэзідэнт нашай краіны А.Р.Лукашэнка, вызначыўшы прыярытэтную ролю адукацыі ў развіцці эканомікі, культуры, навукі, аховы здароўя. Прэзідэнт нашай дзяржавы падкрэсліў — на падставе высокага ўзроўню і якасці сістэмы адукацыі будуць вырашацца праблемы сацыяльна-эканамічнага ўладкавання жыцця беларускага грамадства. Адсюль і вынікаюць генеральныя задачы — якасць адукацыі, выпрацоўка шляхоў яе павышэння.

У прэзідэнцкай праграме "Інфарматызацыя сістэмы адукацыі" шмат увагі адведзена інфармацыйным тэхналогіям і камп'ютэрызацыі навучання. Паводле яе, у бліжэйшыя гады базавыя і сярэднія школы будуць забяспечаны вылічальнай тэхнікай, якая дазволіць арганізаваць падключэнне да інфармацыйных сетак, паскорыць стварэнне інфармацыйных рэсурсаў, нацыянальнага інфармацыйна-адукацыйнага асяроддзя.

Сёння ў школе ёсць два базавыя прадметы, без якіх нельга ўвогуле ўявіць навучанне і на падмурку якіх вывучаюцца ўсе астатнія дысцыпліны, — гэта родная мова і матэматыка. У XXI стагоддзі з'явіцца, на маю думку, яшчэ адзін базавы прадмет — інфарматыка, які стане ўжо не данінай модзе, не цацкай, як можна было лічыць 10 гадоў таму. На сёння гэта — пільная патрэба не толькі для працэсу навучання, але і для цывілізаваных зносін. Важнасць і надзённасць гэтага школьнага прадмета — відавочная, таму яму і надаецца такая ўвага з боку дзяржавы.

— Васіль Іванавіч, неўзабаве пройдзе II з'езд настаўнікаў. Што Вы чакаеце ад гэтага педагагічнага форуму?

— Зацікаўленай і шчырай размовы, вызначэння шляхоў ажыццяўлення намечанага, канструктыўнага, дзелавога абмеркавання адукацыйных праблем, карыснай і пленнай працы на карысць айчыннай сістэме адукацыі.

Гутарку вёў Віктар ІЎЧАНКАЎ.
Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Восень

У святочным убранні дрэўцы. Кожнае... Ды якое там у святочным! Гэта ж цэлы конкурс мод і колераў.

Глянь, якую стракатую адзежыну накінула рабіна. Ой як, мусіць, хочацца ёй падабацца сусім-валату — магутнаму дубу ў па-мужчынску стрыманай вопратцы-аблачынні. Дай, здаецца, каня яму, дык — сапраўдны асілак былінны...

А паспрабуй заплюшчыць вочы ды ўдыхнуць восеньскага паветра глыбей. Непаўторным пахам патыхае. Надта ж восеньскі ён будзе, дзе наўздзіў смачна сплецены водар палёў ды садоў, агародаў ды лясоў. Не сумнявайся, восеньскае паветра ўсіх накорміць. Удыхай яго толькі на ўсю поўніцу і дасылай небу ўдзячнасць сваю за гэты гаючы дух.

А расплюшчыш вочы — азірні павольна ўсё наўкола. Свята адчуцен. Свята, напоўненае мяккай пяшчотай, спакоем і нават лёгкім, незразумелым сумам. Быццам бы знайшло цябе і зноў каханне — такое неспадзяванае для запознелае.

Міла, чароўная восень... Не захапляцца ў цябе проста немагчыма. Можа таму асеннюю пару і захапляюся і не хочацца. Бо ў мяне ж выбранніца ёсць — Восень.

Мікола СТАНКЕВІЧ.
Фота Андрэя ШАЎЦОВА.

Крыху дыдактыкі

Максім СТОМАЧ

Песня вольнага чалавека
Думка-сараматніца,
Думка-пустазелле:
У прыродзе — пятніца,
На душы — нядзеля.
І восень восьпад'ёмная
Іскры-трэскі ўкрэсліць
Са стала — на сёмую,
А з душы — на дзесяць.
Абачлуца бэйбусы,
Пазахнуць нямерна.
(Загудуць тралейбусы!
Заравуць прапелеры!!)
...А на хаце бегацьмуць!
...А дзвярыма рыпацьмуць!
Правільныя думкамі
Пустазелле выпаляць.
Крэкне падначалены,
Дый — гарцэль з пасцелі!!
....
Хай у мяне там пятніца...
А ў мяне —
НЯДЗЕЛЯ.

Марыс МЕЛГАЛВС

***

Поўны дом бісквітаў смачных, поўны дом салодкіх
тортаў, ух, як я іх аблізаў!
Але хочацца хоць чорта. Дый не лёгкі хлеб
нікольні — жыць, лапаць вэрхнія з лёту. Лепей мець
каровы, коні. Можа, нат трымаць свінтоту.
Страх гуркі саліць ахвота, болей, чым гурком
хрумстаць. А ў пакоі нехта скача, і яго мне не прагнаць.
Ён па шынках ладзіць гулі (а не шынка ў скокі ідзе),
топча ў полі ўсю цыбулю, шыю выцягвы, бляе.
Ну, мая расада гіне — неразумна, без прыстанку...
Дык навошта долу кіну
тую дусту хлеба.
Янка?

Пераклаў з латышскай
Андрэй ГУЦАЎ.

Гэта цікава

Ці ведаеце вы, што

...спачатку крыжаванкі называліся гульнёю "Туды-сюды па квадраце". Першая крыжаванка была складзена ў пачатку XX стагоддзя вязнем паўднёваафрыканскай турмы. Выйшаўшы на волю, ён забавіўся — у яго адрас з усіх кантынентаў пасыпаліся заказы газет і часопісаў на крыжаванкі;

...вядомых усім па карціне І.Шышкіна "Раніца ў сасновым лесе" намаляваў мастак К.Савіцкі;

...пры вытворчасці капрону два працэсы — прадзення і плаўкі — злучаюцца разам;

...найстаражытнейшым у свеце "гербарыем" лічыцца насенны роспіс у адным з фіванскіх храмаў (Егіпет), дзе паказаны 275 розных раслін. Гэты роспіс адносіцца да 1450 г. да нашай эры;

...куст чарніц расце да 300 гадоў;

...у гарадскіх парках у параўнанні з вуліцамі паветра ўтрымлівае ў тры разы менш пылу і ў 200 разоў менш бактэрый;

...за адну хвіліну праз пошту ўсяго свету праходзіць у сярэднім каля 5 мільёнаў пісьмаў;

...афрыканская кобра можа забіць сваю ахвяру, не дакранаючыся да яе. Гэтая небяспечная змяя можа пырснуць яд на адлегласць 3,7 метра;

..у Байкале ў Гарачынскай крыніцы выдатна сябе пачуваюць у вадзе з тэмпературай +47°С карасі. А іх сабраты ў Каліфорніі жывуць і ў 52-градуснай вадзе;

...сава, знішчаючы на палях грызуноў, захоўвае нам каля тоны зерня ў год;

...хуткасць тэніснага мяча дасягае 200 кіламетраў у гадзіну;

...ад пачатку нашай эры да цяперашняга часу не прайшло яшчэ мільёна дзён. Адбудзецца гэта прыкладна праз 800 год;

...Месяц кідае ў сусветную прастору цень даўжынёю ў 400 тыс.км.

...сырая вада закіпае хутчэй, чым гатаваная. У сырой вадзе больш паветра, чым у гатаванай. Пры награванні яно выдзяляецца ў выглядзе бурбалак, якія паскараюць награванне вадкасці.

Падрыхтаваў
Кастусь КАРНЯЛЮК.

Свята ля Палаца спорту

У Мінску ля Палаца спорту па праграме "У XXI стагоддзе — з годнай адукацыяй" прайшлі спаборніцтвы вучнёўскіх калектываў усіх раёнаў сталіцы па 12 відах спорту.

Масавымі былі турніры па лёгкай атлетыцы, стрытболе, міні-футболе, валейболе, барацьбе, шахматах і шашках, веславанні, конкурсы асілкаў (гіры і канат) і іншых відах праграмы. Вельмі весела праходзілі спаборніцтвы па перацягванні каната: удзельнічалі каля ста чалавек, якіх падтрымлівалі сотні балельшчыкаў. Перамагла каманда Савецкага раёна, пацясніўшы ў фінале спартсменаў Фрунзенскага раёна, а яе ўдзельнікі атрымалі ў якасці прызоў гадзіннікі.

Прыгожымі былі паказальныя выступленні па акрабатыцы, гімнастыцы, спартыўных танцах. Асабліва — заключнае выступленне майстроў акрабатыкі, пераважна студэнтаў Акадэміі фізвыхавання, калі на памосце адначасова выступалі жаночая і мужчынская пары, дзве жаночыя тройкі і мужчынская чацвёрка.

Побач праходзіў святочны кірмаш, таму за спаборніцтвамі можна было глядзець цэлы дзень з мінімальным абедзенным перапынкам.

Вільям АСТРЫНСКІ.

Тэлебачанне

ПАНЯДЗЕЛАК, 24 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.10 Рэзананс.
10.00 "Марская паліцыя".
10.45 Тэлебарометр.
11.05 "Чалавек мора".
12.00 Навіны.
12.15 Час мясцовы.
12.40 Чароўная шкатулка "Саюзмультфільма".
13.00 Меладрама "Вочы чорныя".
15.00 Навіны.
15.20 "Жулі Леско". 3-я серыя.
17.00 "Марская паліцыя".
17.50 Фільмы братоў Люм'ер.
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.35 Ж.-П. Бельмандо ў фільме "Улюбёнец лёсу".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Чалавек мора".
22.35 Гадзён.
23.00 Планета "АРТ".
23.30 Спартыўная гімнастыка. Адкрыты Кубак Беларусі. Мнагаборства. Мужчыны. Фінал.
0.10 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 Драма "Цудоўны хлопец".
10.45 "Ералаш".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
14.55 Серыял "Цыган".
16.00 "Вялікае мыццё".
17.00 Навіны.
17.25 "З лёгкай парай!".
18.00 "Зямля кахання".
19.00 "Чакай мяне".
20.00 "Час".
20.30 Серыял "Пяты вугал".
21.40 "Незалежнае расследаванне".
22.30 "Час".
23.05 "На футболе".
23.35 "16-ы аддзел". Тэлесерыял.

РАСІЯ

8.00 "Весткі".
8.15 Камедыя "Дзеці панядзелка".
10.00 "Весткі".
10.30 "Кнот".
10.55 "Марасейка, 12".
16.00 "Весткі + Падрабязнасці".
16.30 "Экспертыза РТР".
17.00 "Вяртанне ў Эдэм".
18.00 "Зладзейка".
19.00 "Весткі".
19.35 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
19.55 Камедыя "Няспячы ў Сіэтле".
22.00 "Весткі + Падрабязнасці".
22.30 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
22.45 "Спорт за тыдзень".
23.45 Драма "Тайна фермы Мееэ".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 17.30, 23.00 "Навіны культуры".
7.30 Героіка-прыгодніцкі фільм "Смелыя людзі".
9.00 Канцэрт дзіцячага хору "Вясна" пад кіраўніцтвам А. Панамарова.
9.40 "Нобелеўскія лаўрэаты". І. Бунін.
10.20 "Сферы".
11.00 "Залатое стагоддзе рускага жывапісу".
11.45 А. Родзін. "Каінава пячатка". Монаспектакль. Выконвае І. Ясуловіч.
12.25 Мультфільм.
13.30 "Разам з Фафалем".
13.45 Эдвард Грыг. Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам.
14.15 "Архітэктурная галерэя".
14.30 "Асеннія партрэты".
15.00 Навіны.
15.10 Серыял "Магічныя прыгоды".
15.35 "Нобелеўскія лаўрэаты". І. Бунін.
16.15 "Ноу-хаў".
16.30 "Свет авіяцыі".
17.00 "Звышнавука".
17.50 "Мой Эрмітаж".
18.15 А. М. Астроўскі. "На ўсякага мудраца даволі прастаты".
19.35 "Добрай ночы, малышы!".
19.50 "На ўсякага мудраца даволі прастаты". Частка 2-я.
21.30 Кароткаметражныя драмы "Узброены адпор", "Песня песняў".
22.30 "Ад кінаавангарда да відэаарта".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.05 Сёння.
5.15, 6.20, 7.50, 13.25, 17.40 Крымінал.
5.20, 7.15 У запас.
5.35, 6.40, 13.40 Афіша.
5.45, 7.25 Нашы любімыя жывёлы.
5.50, 6.50 Вялікія грошы.
6.35, 7.40 Карданны вал.
8.20 Служба выратавання.
9.25 Надоечы.
10.40 Лялькі.
11.25 "Браты Рыко". 1-я серыя.
13.50 Ток-шоу "Проста Марына".
15.30 "Салон прыгажосці".
18.35 Герой дня.
18.55 "Дальнабойшчыкі".
20.00 Скважнасць.
21.55 "Хуткая дапамога".
23.30 Гордан.

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Кот па імені Ік".
7.00 "Таямнічыя рыцары Тыр На Ног". Серыял.
7.30 "Мурашкі".
8.00 "168 гадзін Мінска".
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 Камедыя "Зануда і кілер".
11.05 Музыка на СТБ.
11.30 "Выпадковы сведка".
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Дыскаверы" на СТБ.
12.45 "Паэт у Расіі больш, чым паэт".
14.00 "Сакрэтныя матэрыялы".
15.15 Кулінарныя рэцэпты ад рэстарана "Лясны".
15.30 "Мурашкі".
16.00 "Кот па імені Ік".
16.30 "Ікс-мен".
17.00 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Выпадковы сведка".
19.00 "Тэма дня".
19.15 "Вечарніца".
19.30 Баявік "Пячорныя вароты".
21.40 "Next". Серыял.
23.00 "Навіны СТБ — 24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Футбольны кур'ер.
0.10 "Начная размова з А. Лушнікавым".

АЎТОРАК, 25 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.15 "Марская паліцыя".
10.00 Арсенал.
10.25 Сталіца.
11.00 "Чалавек мора".
12.00 Навіны.
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 Прыгодніцкі фільм "Сакрэтны фарватэр". 1-я серыя.
14.05 "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны.
15.15 "Прыемнага апетыту, дзеці!".
15.30 "Усе на арбіту!".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.05 "Пяць цудаў".
16.15 "5х5".
17.00 "Марская паліцыя".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Мой пачатак". Відэафільм.
18.55 "Цэнтральны вакзал".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Чалавек мора".
22.30 Спорт-кур'ер.
22.40 Ток-шоу "Справы жыццёвыя".
23.15 Спартыўная гімнастыка. Адкрыты Кубак Беларусі. Мужчыны. Жанчыны. Фіналы.
23.55 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 Героіка-прыгодніцкі фільм "Мерседэс" уходзіць ад пагоні".
10.45 "Ералаш".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
14.55 "Цыган".
16.00 "Вялікае мыццё".
17.00 Навіны.
17.25 "Рускі экстрым".
18.00 "Зямля кахання".
19.00 "Прэм'ера". "Слабое звяно".
20.00 "Час".
20.30 "Пяты вугал".
21.40 "Лубянка". Тэлесерыял.
22.30 "Час".
23.05 "Цывілізацыя".
23.40 Камедыя "Мужчына для маладой жанчыны".

РАСІЯ

8.00 "Весткі".
8.15 "Мая сям'я".
9.10 "Дыялогі аб жывёлах".
10.00 "Весткі".
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 "Весткі + Падрабязнасці".
16.30 "Экспертыза РТР".
17.00 "Вяртанне ў Эдэм".
18.00 "Зладзейка".
19.00 "Весткі".
19.35 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
19.55 Драма "Доктар Т і яго жанчыны".
22.00 "Весткі + Падрабязнасці".
22.30 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
22.45 Камедыя "Трое ў дарозе".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 17.30, 23.00 "Навіны культуры".
7.30 Меладрама "Вясенняя саната".
8.30 "Час, які заўсёды з намі". Дак. фільм.
9.10 "Залаты п'едэстал".
9.35 "Востраў нешанцаванням" з цыкла "Дом акцёра".
10.15 "Вольга Сяргееўна". Тэлесерыял.
11.45 Драма "Хлапчук".
13.30 "Разам з Фафалем".
13.45 "Справа жыццёвая".
14.10 "Улада факта".
14.30 "Сцэнаграма".
15.00 Навіны.
15.10 "Магічныя прыгоды". 2-я серыя.
15.35 "Дакументальны экран".
16.30 "Расійскі кур'ер".
17.00 "Звышнавука".
17.40 "Палацавыя тайны".
18.10 "Да 95-годдзя Д. Шастаковіча".
19.20 "Партрэты ў камені".
19.45 "Добрай ночы, малышы!".
20.00 "Цытаты з жыцця".
20.40 Меладрама "Сеньёра Кінтанар".
22.30 "Літаратура і Даніэль Альбрыхскі".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.05 Сёння.
5.15, 6.20, 13.25, 17.40 Крымінал.
5.20, 7.15 У запас.
5.35, 6.40, 13.40 Афіша.
5.45, 7.25 Нашы любімыя жывёлы.
5.50, 6.50 Вялікія грошы.
6.35, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Дальнабойшчыкі".
9.25 "Вялікі сакрэт для маленькай кампаніі".
10.25 Падарожжы натураліста.
11.25 "Браты Рыко". 2-я серыя.
13.50 "Проста Марына".
15.30 "Салон прыгажосці".
16.40, 21.55 "Хуткая дапамога".
18.50 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Спартак" (Масква)—"Баварыя" (Мюнхен).
23.25 Гордан.
0.15 Дзённік Лігі чэмпіёнаў.
1.00 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Дэпартыва" (Іспанія)—"Манчэстэр Юнайтэд" (Англія).

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Кот па імені Ік".
7.00 "Таямнічыя рыцары Тыр На Ног".
7.30 "Мурашкі".
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
8.15 Навіны СНД.
8.30 "Аўтапанарама".
8.45 "Кінаафіша Мінска".
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 Баявік "Пячорныя вароты".
11.10 "1/52".
11.30 "Выпадковы сведка".
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Скрыжаванне".
12.45 "Начныя гутаркі Сталіна".
13.55 "Next".
15.15 Кулінарныя рэцэпты от рэстарана "Лясны".
15.30 "Мурашкі".
16.00 "Кот па імені Ік".
16.30 "Ікс-мен".
17.00 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Хто я...".
18.45 "Аўтапанарама".
19.00 "Тэма дня".
19.15 "Вечарніца".
19.30 Драма "Партыя ў шахматы".
21.50 "Next".
23.00 "СТБ — 24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Драма "Кароль більярда".
2.20 "Начная размова з А. Лушнікавым".

СЕРАДА, 26 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.15 "Марская паліцыя".
10.00 Здароўе.
10.25 Сад мары.
11.00 "Чалавек мора".
12.00 Навіны.
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Сакрэтны фарватэр". 2-я серыя.
14.05 "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны.
15.15 "Прыемнага апетыту, дзеці!".
15.30 "Усе на арбіту!".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.05 "Пяць цудаў".
16.15 "5х5".
17.00 "Марская паліцыя".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Саюзнае веча.
18.50 Фільмы братоў Люм'ер.
19.00 "Паведамляльнік". Маст. фільм.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Чалавек мора".
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 Крымінальнае дасье.
23.10 "Сустрэча ў Траецкім".
23.40 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 "Пяты вугал". 1-я серыя.
10.20 "Рускі экстрым".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
14.55 "Цыган".
16.00 "Вялікае мыццё".
17.00 Навіны.
17.25 "Смехапанарама".
18.00 "Зямля кахання".
19.00 "Хто хоча стаць мільянерам?".
20.00 "Час".
20.30 "Пяты вугал".
21.40 "Як гэта было". "Захоп заложнікаў у г. Арджанікідзе. 1988 год".
22.30 "Час".
23.05 "Формула ўлады".
23.40 Фільм "Новыя Рабінзоны".

РАСІЯ

8.00 "Весткі".
8.15 "Мая сям'я".
9.10 "Дыялогі аб жывёлах".
10.00 "Весткі".
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 "Весткі + Падрабязнасці".
16.30 "Экспертыза РТР".
17.00 "Вяртанне ў Эдэм".
18.00 "Зладзейка".
19.00 "Весткі".
19.35 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
19.55 Трылер "Трэска".
22.00 "Весткі + Падрабязнасці".
22.30 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
22.45 "Залатая маска-2001". Цырымонія ўручэння Нацыянальнай тэатральнай прэміі.

КУЛЬТУРА

7.05 "Навіны культуры".
7.30 Меладрама "Летняя саната".
8.25 "Іграе "Церам-квартэт".
9.05 "Наўздагад".
9.30 Дак. фільм "Хакеры наступаюць".
10.20 "Вольга Сяргееўна".
11.30, 17.30, 23.00 "Навіны культуры".
11.45 "Сябры і... сябры Фёдара Чаханкова".
12.50 Мультфільмы.
13.30 "Разам з Фафалем".
13.45 "Маскоўскія тайны".
14.15 "Чым жыве Расія?".
14.30 "Бліскучы Санкт-Пецярбург".
15.00 Навіны.
15.10 "Магічныя прыгоды". 3-я серыя.
15.35 "Хакеры наступаюць". Дак. фільм.
16.30 "Машына часу".
17.00 "Звышнавука".
17.50 "Хто мы?".
18.15 "Маргерыт Волан". Тэлесерыял.
19.00 "Арабескі".
19.15 "Партрэты ў камені".
19.45 "Добрай ночы, малышы!".
20.00 "Астравы".
20.40 "Сеньёра Кінтанар". Частка 2-я.
22.30 "Вольфганг Амадэй Моцарт і яго рэквіем".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
5.15, 6.20, 13.25, 17.40 Крымінал.
5.20, 7.15 У запас.
5.35, 6.40, 13.40 Афіша.
5.45, 7.25 Нашы любімыя жывёлы.
5.50, 6.50 Вялікія грошы.
6.35, 7.40 Карданны вал.
7.50 Вочная стаўка.
8.20 Дзённік Лігі чэмпіёнаў.
9.25 "Працяг будзе..." з Ю. Мяншовай.
10.30 "Асяроддзе".
11.20 Фільм "Дзе ты быў, Адысей?". 1-я серыя.
13.50 "Проста Марына".
15.30 "Салон прыгажосці".
16.40 "Хуткая дапамога".
18.35 Герой дня.
18.55 "Дальнабойшчыкі".
20.00 Скважнасць.
21.35 Футбол. Ліга Чэмпіёнаў. "Рома" (Італія)—"Лакаматыў" (Масква).
23.50 Гордан.
0.35 Дзённік Лігі чэмпіёнаў.
1.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Ліверпуль" (Англія)—"Дынама" (Кіеў).

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Кот па імені Ік".
7.00 "Таямнічыя рыцары Тыр На Ног".
7.30 "Мурашкі.
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
8.15 Навіны СНД.
8.40 "Кінаафіша Мінска".
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 Драма "Партыя ў шахматы".
11.30 "Выпадковы сведка".
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Дыскаверы" на СТБ.
12.45 Праграма "Восем дзевак адзін я".
13.55 "Next".
15.15 Кулінарныя рэцэпты ад рэстарана "Лясны".
15.30 "Мурашкі".
16.00 "Кот па імені Ік".
16.30 "Ікс-мен".
17.00 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Выпадковы сведка".
19.00 "Тэма дня".
19.15 "Вечарніца".
19.30 Баявік "Вогненныя браты".
21.35 "Next".
23.00 "СТБ — 24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Меладрама "Маленькая прынцэса".
1.40 "Начная размова з А. Лушнікавым".

ЧАЦВЕР, 27 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.15 "Марская паліцыя".
10.00 "Спявай, душа!". Міжнародны фестываль народнай творчасці.
10.25 Лёс чалавека.
10.50 Слова Мітрапаліта Філарэта на свята Уздвіжання Крыжа Гасподняга.
11.00 "Чалавек мора".
12.00 Навіны.
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Сакрэтны фарватэр". 3-я серыя.
14.10 "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны.
15.15 "Прыемнага апетыту, дзеці!".
15.30 "Усе на арбіту!".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.05 "Пяць цудаў".
16.15 "5х5".
17.00 "Марская паліцыя".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Адкрыццё часу". Публіцыстычная праграма.
18.55 Прыгодніцкі фільм "Зацяжны скачок".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Чалавек мора".
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 Каралеўскае паляванне.
23.10 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 "Пяты вугал".
10.20 "Смехапанарама".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
14.55 "Цыган".
16.00 "Вялікае мыццё".
17.00 Навіны.
17.25 "Самі з вусамі".
18.00 "Зямля кахання".
19.00 "Слабое звяно".
20.00 "Час".
20.30 "Каменская".
21.40 "Чалавек і закон".
22.30 "Час".
23.05 "Прэм'ера аўтарскай праграмы Саці Співаковай".
23.35 "Рэальная музыка".
0.05 Трылер "Смутак".

РАСІЯ

8.00 "Весткі".
8.15 "Мая сям'я".
9.10 "Вакол свету".
10.00 "Весткі".
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 "Весткі + Падрабязнасці".
16.30 "Экспертыза РТР".
17.00 "Вяртанне ў Эдэм".
18.00 "Зладзейка".
19.00 "Весткі".
19.35 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
19.55 Серыял "Сямейныя тайны".
22.00 "Весткі + Падрабязнасці".
22.30 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
22.45 Баявік "Законнік".
0.35 "Кінескоп".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 17.30, 23.00 "Навіны культуры".
7.30 "Летняя саната". 2-я серыя.
8.25 "Рускае мастацтва. Разьба і роспіс па дрэву".
8.50 "Вакзал мары".
9.15 "Айчына і лёсы".
10.20 "Вольга Сяргееўна".
11.45 Драма "Пудзіла".
12.50 Мультфільм.
13.30 "Разам з Фафалем".
13.45 "Маскоўскія тайны".
14.15 "Чым жыве Расія?".
14.30 "На востраве мары".
15.00 Навіны.
15.10 "Магічныя прыгоды". 4-я серыя.
15.35 Дак. фільм "Вайна і мір. Фрагменты".
16.30 "Экспедыцыя "ЧЫЖ".
17.00 "Звышнавука".
17.45 "Парыжскі часопіс".
18.10 "Маргерыт Волан".
18.55 Вольфганг Амадэй Моцарт — Ферэнц Ліст. "Успаміны аб "Дон Жуане".
19.15 "Партрэты ў камені".
19.45 "Добрай ночы, малышы!".
20.00 "Маэстра, ці Тэатр Пятра Фаменкі".
20.45 "Сеньёра Кінтанар". 3-я серыя.
22.30 "Джазафрэнія".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
5.15, 6.20, 13.25, 17.40 Крымінал.
5.20, 7.15 У запас.
5.35, 6.40, 13.40 Афіша.
5.45, 7.25 Нашы любімыя жывёлы.
5.50, 6.50 Вялікія грошы.
6.35, 7.40 Карданны вал.
7.50, 18.55 "Дальнабойшчыкі".
9.25 Ох, ужо гэтыя дзеці!
10.00 Без рэцэпта.
10.25 Дог-шоу "Я і мой сабака".
11.25 "Дзе ты быў, Адысей?". 2-я серыя.
13.50 "Проста Марына".
15.45 Баявік "Гладыятар па найму".
18.35 Герой дня.
20.00 Увага! Вышук!
21.55 Зусім сакрэтна.
23.25 Гордан.

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Кот па імені Ік".
7.00 "Таямнічыя рыцары Тыр На Ног".
7.30 "Мурашкі".
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
8.15 Навіны СНД.
8.30 "Аўтапанарама".
8.45 "Кінаафіша Мінска".
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 Баявік "Вогненныя браты".
11.00 "Няшчасны выпадак".
11.30 "Выпадковы сведка".
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Радыё-кропка".
12.45 Клуб "Белы папугай".
13.50 "Next".
15.15 Кулінарныя рэцэпты ад рэстарана "Лясны".
15.30 "Мурашкі".
16.00 "Кот па імені Ік".
16.30 "Ікс-мен".
17.00 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Экзотыка".
18.45 "Аўтапанарама".
19.00 "Тэма дня".
19.15 "Вечарніца".
21.30 Трагікамедыя "Паліцэйскія і зладзеі".
21.40 "Next".
23.00 "СТБ — 24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Камедыя "Сем спакус".
1.50 "Начная размова з А. Лушнікавым".

ПЯТНІЦА, 28 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.10 "Марская паліцыя".
9.55 Існасць. Духоўная праграма.
10.20 Тэлевітамін.
10.45 "У рытме кола". Відэафільм.
11.05 "На скрыжаваннях Еўропы". Тэлефестываль беларускай песні.
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Сакрэтны фарватэр". Маст. фільм. 4-я серыя, заключная.
14.10 "Адкрыцці часу". Публіцыстычная праграма.
14.30 "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны.
15.15 "Смачна есці, дзеці!" Дак. серыял для дзяцей.
15.30 "Усе на арбіту!"
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.05 "Пяць цудаў".
16.15 "5х5" Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Марская паліцыя".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.40 "Траянскі конь" 1-я і 2-я серыі.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Інспектар Шыманскі" 4-я серыя.
23.20 Спорт-кур'ер.
23.30 Беларуская дваццатка.
23.55 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 "Пяты вугал".
10.20 "Самі з вусамі".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
14.20 Фільм-казка "Чароўны партрэт".
16.00 "Вялікае мыццё".
17.00 Навіны.
17.25 Дак. дэтэктыў "В'етнамскае падполле ў Маскве". Справа 2001 года".
18.00 "Зямля кахання".
19.00 Поле цудаў
20.00 Час.
20.30 "Каменская". "Збег акалічнасцяў". Тэлесерыял.
21.35 Фантастычны трылер "Чужы-3".
23.45 Навіны.
0.05 Камедыя "Сціснуўшы зубы".

РАСІЯ

8.00 "Весткі".
8.15 "Мая сям'я".
9.10 "Вакол свету".
10.00 Весткі.
10.30 "Санта-Барбара".
16.00 "Весткі + Падрабязнасці".
16.30 "Экспертыза РТР".
17.00 "Прэс-клуб".
18.00 Прэм'ера "Зладзейка".
19.00 Весткі.
19.35 "Мясцовы час". "Весткі — Масква".
19.55 "Рускі тэлевізійны раман". "Сямейныя тайны". Тэлесерыял.
21.05 "Гэта несур'ёзна".
23.05 Крымінальная драма "Сабака прывід. Шлях самурая".
1.15 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.00 Праграма перадач.
7.05, 11.30, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
7.30 Крымінальная драма "Жорсткасць".
8.55 "Партытуры не гараць".
9.20 "Казка пра цара Салтана". Мультфільм.
9.55 "Вольга Сяргееўна". "Выпрабаванне". Заключная серыя.
11.45 "Пудзіла". Маст. фільм 2-я серыя.
12.40 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
12.55 "У гонар Вольгі Лепяшынскай".
13.30 "Разам з Фафалем".
13.50 "Маскоўскія тайны". "З глыбіні". Частка 1-я.
14.15 "Чым жыве Расія?"
14.30 "Малыя музеі Санкт-Пецярбурга". Літаратурна-мемарыяльны музей Міхаіла Зошчанкі.
15.00 Навіны.
15.10 "Магічныя прыгоды". 5-я серыя.
15.35 Дак. фільм "Сёння — прэм'ера".
16.30 "Сенсацыя. Сенсацыя? Сенсацыя..."
17.00 "Звышнавука". "Паляўнічыя на прывідаў".
17.50 "Са столі".
18.15 "Маргерыт Волан". Тэлесерыял.
19.00 "Спадчына чараўніка Бахрама". Мультфільм.
19.20 "Партрэты ў камені". Фільм 2-гі.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 "Білет у Вялікі..."
20.45 "Жорсткасць". Маст. фільм.
22.10 Карл Вебер. "Канцэртшцюк".
22.30 "Кот у ботах". Мультфільм.

НТБ

5.00, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
5.15 Крымінал.
5.20 У запас.
5.35, 6.40, 13.40 Афіша.
5.45, 7.25 Нашы любімыя жывёлы.
5.50, 6.50 Вялікія грошы.
6.20, 13.25, 17.35 Крымінал.
6.35, 7.40 Карданны вал.
7.15 У запас.
7.50 Серыял "Дальнабойшчыкі".
9.25 У пошуках страчанага.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.20 Фільм "Дзе ты быў, Адысей?" 3-я серыя.
13.50 Ток-шоу "Проста Марына".
15.30 Камедыя "Гараж".
18.40 Свабода слова.
20.10 Крымінальная Расія.
21.45 "Жаночы погляд".
22.30 Фільм "9 1/2 тыдняў".

СТБ

6.00 "Ікс-мен". Мультсерыял.
6.30 "Кот па імені Ік".
7.00 "Таямнічыя рыцары Цір На Ног". Серыял.
7.30 "Мурашкі". Серыял.
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
8.15 Навіны СНД.
8.30 "Дыскаверы" на СТБ.
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 Трагікамедыя "Паліцэйскія і зладзеі".
11.30 "Выпадковы сведка".
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Еўропа сёння".
12.45 Праграма "Лідэр".
13.50 "Next". Серыял.
15.15 Кулінарныя рэцэпты ад рэстарана "Лясны".
15.30 "Мурашкі". Серыял.
16.00 "Кот па імені Ік".
16.30 "Ікс-мен". Мультсерыял.
16.50 "Лікбезспажыўсаюз прадстаўляе..."
17.00 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Выпадковы сведка".
19.00 "Тэма дня".
19.15 "Вечарніца".
19.30 Баявік "Крывавы Месяц".
21.40 "Сакрэтныя матэрыялы".
23.00 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Камедыя "Салодкі фільм".
1.45 "Начная размова з Аляксеем Лушнікавым".

СУБОТА, 29 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Навіны.
7.10 Існасць. Духоўная праграма.
7.40 Серыял "Рака надзеі".
8.30 Беларуская дваццатка.
9.00 Навіны.
9.15 Экран індыйскага кіно. "Завідная нявеста". 1-я частка.
10.30 "Сад мары".
11.00 Рэспубліканскі фестываль-кірмаш працаўнікоў вёскі "Дажынкі-2001" (г. Мазыр). Выступленне прэзідэнта РБ А. Лукашэнкі. Ушанаванне пераможцаў жніва.
13.20 Ваша лата.
14.00 Каралеўскае паляванне.
14.25 "Максім Галкін і сябры". Перадача 4-я.
15.00 Навіны.
15.15 "Рыцары XXI стагоддзя".
15.35 Сталіца.
16.00 Здароўе. Тэлечасопіс.
16.30 Чароўная шкатулка "Саюзмультфільма".
17.20 Дак. серыял "Сышчыкі". 4-я серыя.
18.10 Лёс чалавека. Галіна і Георгій Марчанкі.
18.35 З дакладных крыніц.
19.00 Навіны.
19.20 КВЗ. Трэць фінала Еўраліг.
21.00 Панарама. Спецвыпуск.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 "Дажынкі-2001". Гала-канцэрт майстроў мастацтваў Беларусі.
0.05 Відзьма-нявідзьма

ГРТ

7.10 "Слова пастыра". Мітрапаліт Кірыл.
7.25 "Покліч джунгляў".
7.50 "Ералаш".
8.05 "Эх, Сямёнаўна".
8.50 "Бібліяманія".
9.00 Навіны.
9.10 "Смехапанарама".
9.45 "Смак".
10.05 "Аперацыя "Свабода". Маст. фільм.
11.05 "Здароўе".
11.50 "У свеце жывёл".
12.30 "Каб памяталі..." Валерый Носік.
13.15 "Гісторыя аднаго шэдэўра. Рускі музей".
13.30 "Дысней-клуб". "Усё пра Мікі Маўса".
14.00 Навіны.
14.15 Псіхалагічны дэтэктыў "Асабліва небяспечныя".
15.50 "Вялікае мыццё".
17.00 Навіны.
17.15 "Паскораная дапамога".
17.50 "Ералаш".
18.05 "Хто хоча стаць мільянерам?"
19.05 "Дзеці з бяздоння".
20.00 Час.
20.35 Баявік "Моцны арэшак".
23.00 Драма "Ваенныя страты".

РАСІЯ

7.00 Тэлепузікі".
7.25 "Тата, мама, я — спартыўная сям'я".
8.10 Залаты ключ".
8.30 "Сто да аднаго". Тэлегульня.
9.20 "Сам сабе рэжысёр".
10.15 "Прэм'ера". "Побач з табой". Ток-шоу.
11.15 "Добрай раніцы, краіна!"
11.55 "Згублены свет". Маст. фільм.
13.00 Весткі.
13.20 Меладрама "Простая гісторыя".
15.00 Бенефіс Аляксандра Буйнова. Трансляцыя з ДЦКЗ "Расія".
17.00 "Мая сям'я".
17.55 "Аншлаг".
19.00 Весткі.
19.25 "Люстэрка".
20.00 Камедыя "Ландыш серабрысты".
22.00 Вострасюжэтны фільм "Таленавіты майстар Рыплі".
0.45 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1".
1.55 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.00 Праграма перадач.
9.05 "Ну, пачакай!"
9.50 "Мой цырк".
10.15 "Бабуліны рэцэпты".
10.30 "Залаты п'едэстал".
11.00 "Графаман".
11.25 "Век кіно". Драма "Дзённыя зоркі".
13.00 "Чуча". Мультфільм.
13.30, 21.00 "Навіны культуры".
13.45 "Час музыкі". Тэлечасопіс.
14.10 "Ключ". Мультфільм.
15.05 "Руская ідэя". Дак. фільм.
15.55 "Тэлетэатр. Класіка".
16.45 "Рамантыка раманса".
17.10 Драма "Ракавая памылка".
18.00 "Сферы".
18.40 "Фрак народа".
19.35 "Гістарычныя канцэрты".
20.15 "У вашым доме". Ірына Архіпава і Уладзіслаў П'яўко.
21.20 "Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці".
21.40 Драма "Без надзеі".
23.20 Праграма перадач.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 21.00 Сёння.
7.20 "Вуліца Сезам".
7.45 "Жаночы погляд".
8.20 Без рэцэпта.
9.15 Крымінал.
9.50 Вялікія бацькі.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.25 Дэтэктыў "Забойства сведкі".
13.05 Мультфільм "Прыгоды барона Мюнхгаўзена".
13.25 Падарожжы натураліста.
14.00 У пошуках страчанага.
15.30 Ох, ужо гэтыя дзеці!
16.05 Фільм "Стралок".
18.35 Баявік "За шкуру паліцэйскага".
21.35 Прафесія — рэпарцёр.
22.20 Вочная стаўка.
23.00 Колер ночы.
23.40 Дэтэктыў "Кантрабанда".
2.00 Кома.

СТБ

6.45 Музканал.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Сімпсаны". Мультсерыял.
8.00 "Інспектар Гаджэт". Мультсерыял.
8.30 "Аўтапанарама".
9.00 Баявік "Крывавы Месяц".
11.15 "Святло і цень".
11.30 "Экзотыка".
11.45 "Сакрэтныя матэрыялы".
12.45 "Скрыжаванне".
13.05 Кулінарныя рэцэпты ад рэстарана "Лясны".
13.20 Дэтэктыў "Карупцыя".
15.15 "Ціхая сенсацыя".
15.30 "Добры дзень, доктар".
15.45 "Аўтапанарама".
16.00 "Інспектар Гаджэт". Мультсерыял.
16.30 "Джын Джын з краіны Пандаленд". Мультсерыял.
17.00 "Баффі". Серыял.
18.00 Маст. фільм.
19.30 "Гадзіна пік".
20.30 "Тэма дня".
20.45 Музыка на СТБ.
21.10 Баявік "Жалезны арол-3: асы ў баі".
23.25 "Стрэмны гарадок Саўз Парк". Мультсерыял.
23.55 Начны музканал.
00.30 "Начная размова з Аляксеем Лушнікавым".

НЯДЗЕЛЯ, 30 ВЕРАСНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Навіны.
7.10 Серыял "Рака надзеі".
8.05 "Атрасвет". Інфармацыйна-аналітычная праграма.
8.30 "Арсенал".
9.00 Навіны.
9.10 "Завідная нявеста". 2-я частка.
10.15 Тэлевітамін.
11.45 "Усё нармальна, мама!".
11.30 Мультыклуб.
11.55 Маст. фільм-казка "Рыжы, сумленны, закаханы". 1-я і 2-я серыі.
14.20 "Вясёлка над Віцебскам".
14.45 "І іншыя афіцыйныя асобы".
15.00 Навіны.
15.15 Свет і мы.
15.40 "Нябесныя ластаўкі". 1-я і 2-я серыі.
17.45 Крымінальнае дасье.
18.15 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
18.45 "Час мясцовы". "Рэпартажы з правінцыі".
19.10 Планета "АРТ".
19.40 Тэлебарометр.
20.00 Рэзананс.
20.50 Наша любімае кіно. "Цырк".
22.20 Спорт-кур'ер.
22.30 "Жулі Леско". 4-я серыя.
0.05 Футбол. Чэмпіянат Беларусі. "Славія" (Мазыр) — Гомель". 2-гі тайм.
0.55 "Максім Галкін і сябры". Перадача 4-я.

ГРТ

7.00 Навіны
7.10 "Армейскі магазін.
7.40 "Дысней-клуб". "Русалачка".
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 "Бібліяманія".
9.00 Навіны.
9.10 "Бесталковыя нататкі".
9.30 "Пакуль усе дома".
10.05 "Аперацыя "Свабода". Маст. фільм.
11.00 "Клуб падарожнікаў".
11.40 "Самі з вусамі".
12.15 Дак. дэтэктыў "В'етнамскае падполле ў Маскве". Справа 2001 года".
12.50 "Разумніцы і разумнікі".
13.15 "Скарбы Крамля".
13.30 "Дысней-клуб". "Чорны плашч".
14.00 Навіны.
14.15 Дэтэктыў "Вочная стаўка".
16.00 "Падводная Адысея. Блакітнае бяздонне".
17.00 Навіны.
17.15 "Каўказская палонніца, ці Новыя прыгоды Шурыка".
18.55 Баявік "Прамая і відавочная пагроза".
21.30 "Часы".
22.50 "Сакрэтныя матэрыялы".
23.45 Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Зеніт" (Санкт-Пецярбург) — ЦСКА. Трансляцыя з Санкт-Пецярбурга.

РАСІЯ

7.50 "Рускае лата".
8.40 "ТБ Бінга шоу".
9.15 "Аншлаг".
10.15 "Гарадок".
11.00 "Добрай раніцы, краіна".
11.35 "Федэрацыя".
12.10 "Парламенцкая гадзіна".
13.00 Весткі.
13.20 Псіхалагічны дэтэктыў "Сувенір для пракурора".
15.05 "Дыялогі пра жывёл".
16.00 "Вакол свету".
17.00 "ТБ Бінга навіны".
17.05 Камедыя "Жаніцьба Бальзамінава".
19.00 "Весткі тыдня".
19.55 Серыял "Кобра".
21.55 Гістарычная драма "Ватэль".
0.15 Чэмпіянат свету на аўтагонках у класе "Формула-1".
2.25 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.00 Праграма перадач.
9.05 Дзіцячая кінааповесць "Белы пудзель".
10.15 "Кароткія гісторыі".
10.30 Ток-шоу "Наўздагад".
11.00 "Тым часам".
11.25 Ваенная кінааповесць "Ля твайго парога".
12.45 "Андрэй Гаўрылаў. Вяртанне".
13.30, 21.00 "Навіны культуры".
13.45 "Магія кіно".
14.00 "Справа 195 Дзмітрыя Ліхачова". "Забытыя мясціны". Дак. фільмы.
14.45 "Раней мы былі птушкамі". Мультфільмы.
15.00 "У свеце танца".
16.30 "XX стагоддзе. Выбранае". "Незвычайны Абразцоў".
17.10 "Ракавая памылка". Тэлесерыял 2-я серыя.
18.00 "Камера-абскура". "Чэмпіёны пракату".
18.40 "Дзюймовачка". Мультфільм.
19.10 "Смеханастальгія".
19.35 "Збор выкананняў".
20.15 "Блеф-клуб".
21.20 "Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці".
21.25 Драма "Чырвоны псалом".
23.20 Праграма перадач.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00 Сёння.
7.15 Дэтэктыў "Блакітны карбункул".
9.15 Крымінальная Расія.
9.50 "Вялікі сакрэт для маленькай кампаніі".
11.25 Камедыя "Старыя-разбойнікі".
13.25 Служба выратавання.
14.00 Свая гульня.
15.30 Дог-шоу "Я і мой сабака".
16.00 "Працяг будзе..." з Юліяй Мяншовай.
17.00 Камедыя "Няўдачнікі".
19.00 Надоечы.
20.15 Лялькі.
20.30 Баявік "Што бяжыць па лязу брытвы".
23.00 Часопіс Лігі чэмпіёнаў.
23.35 Фільм "Дзікі Біл".

СТБ

6.45 Музканал.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Сімпсаны".
8.00 "Гадзіна пік".
9.00 Камедыя "Жандарм і іншапланецяне".
11.00 "Няшчасны выпадак".
11.30 "Добры дзень, доктар".
11.45 "Сэм Мендэс". Дак. фільм.
12.45 "Радыё-кропка".
13.20 Камедыя "Непапраўны лгун".
14.55 "Блізкі круг".
15.30 "Кірава, 17".
15.45 "Кінаафіша Мінска".
16.00 "Інспектар Гаджэт". Мультсерыял.
16.30 "Джын Джын з краіны Пандаленд". Мультсерыял.
17.00 "Бафі". Серыял.
18.00 Маст. фільм.
19.30 Інфармацыйная праграма "168 гадзін Мінска".
20.30 "Мінск на скрыжаваннях стагоддзяў".
20.45 Музыка на СТБ.
21.45 Трылер "Інстынкт забойства".
23.55 Начны музканал.
0.30 "Начная размова з Аляксеем Лушнікавым".

Калектыў факультэта журналістыкі выказвае глыбокія спачуванні загадчыцы кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта Людміле Пятроўне Саянковай з выпадку напаткаўшага яе гора — смерці БАЦЬКІ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць свае прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №5591
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 21.9.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.